

ارائه جهت گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰

(مبتهی بر فرا تحلیل گزارش‌های تحلیلی لوائح بودجه سال‌های پیش)

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

گروه پژوهشی نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی

مجموعه گزارش شماره ۱۸۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه گزارش

عنوان	ارائه جهت‌گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ (مبتنی بر فراتحلیل گزارش‌های تحلیلی لویج بودجه سال‌های پیش)
کد شناسه	۹۹-۹-۱۰۲۳۴
گروه پژوهشی	نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی
پدیدآورنده	الهام وفائی
مشاور علمی	محمدجواد محسنی نیا
ناظر علمی	دکتر غلامرضا گرابی نژاد
ناشر	مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
تاریخ انتشار	مهر ۱۳۹۹
مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نیست.	
حقوق معنوی اثر به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر مأخذ بلامانع است.	
آدرس: تهران - خیابان نجات‌اللهمی - خیابان سپند - پلاک ۱۶	
https://www.dfrc.ir/ Email: info@dfrc.ir	

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
خلاصه مدیریتی.....	أ
مقدمه	۱
۱- اهمیت جهت‌گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی حوزه‌های مختلف برای لایحه بودجه ۱۴۰۰.....	۳
۱-۱- فرابخشی و کلان.....	۳
۱-۱-۱- سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی.....	۳
۱-۱-۲- نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد.....	۵
۱-۱-۳- تمامی موضوعات کلان و فرابخشی.....	۶
۱-۱-۴- رشد اقتصادی.....	۷
۱-۱-۵- سرمایه‌گذاری.....	۸
۱-۱-۶- وام‌ها، تسهیلات و سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی.....	۹
۱-۱-۷- تجارت خارجی (صادرات و واردات).....	۹
۱-۱-۸- نرخ ارز.....	۱۰
۱-۱-۹- تبصره ۱۸ لایحه بودجه.....	۱۱
۱-۱-۱۰- نقش دولت در تولید و ایجاد اشتغال.....	۱۱
۱-۱-۱۱- دولت الکترونیک.....	۱۲
۱-۱-۱۲- محیط زیست.....	۱۲
۱-۱-۱۳- اعتبارات اختصاصی در بودجه سالانه.....	۱۳
۱-۱-۱۴- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای.....	۱۳
۱-۱-۱۵- مولدسازی دارایی‌های دولت.....	۱۴
۱-۱-۱۶- نقش و کارکرد حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی.....	۱۴
۱-۱-۱۷- بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت.....	۱۵
۱-۱-۱۸- منابع درآمدی دولت (درآمدهای مالیاتی، عوارض گمرکی و عوارض خروج از کشور).....	۱۶
۱-۱-۱۹- شیوه‌های تأمین کسری بودجه.....	۱۶
۱-۱-۲۰- اوراق بدهی.....	۱۷
۱-۱-۲۱- اوراق مالی اسلامی.....	۱۸

۱۸	۲۲-۱-۱- مصارف و هدفمندی یارانه‌ها.....
۱۹	۲۳-۱-۱- سیاست پولی.....
۱۹	۲۴-۱-۱- صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری.....
۲۰	۲۵-۱-۱- قاچاق کالا.....
۲۱	۲۶-۱-۱- کاهش آسیب‌های اجتماعی.....
۲۲	۲۷-۱-۱- حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و معیشت فقرا.....
۲۳	۲-۱- امور بخشی.....
۲۳	۱-۲-۱- امور فرهنگ، گردشگری و ورزش.....
۲۴	۲-۲-۱- سلامت.....
۲۶	۳-۲-۱- آموزش و پرورش عمومی.....
۲۷	۴-۲-۱- آموزش فنی و حرفه‌ای.....
۲۸	۵-۲-۱- آموزش عالی.....
۲۹	۶-۲-۱- تحقیقات و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان.....
۳۰	۷-۲-۱- ارتباطات و فناوری اطلاعات.....
۳۱	۸-۲-۱- صنعت و معدن.....
۳۲	۹-۲-۱- بازرگانی.....
۳۳	۱۰-۲-۱- حمل و نقل.....
۳۳	۱۱-۲-۱- انرژی.....
۳۴	۳-۱- بودجه استانی.....
۳۵	۲- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۳۷	منابع.....

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۳۶.....	شکل ۱: جهت‌گیری‌های کلی پیشنهادی برای تنظیم لایحه بودجه ۱۴۰۰.....

خلاصه مدیریتی

بودجه چارچوبی برای تنظیم سیاست‌های مالی دولت و سازمان‌های مختلف است و در حقیقت، با توجه به اینکه بودجه مهم‌ترین ابزار کنترل و نظارت بر عملکرد دولت و سازمان‌ها محسوب می‌شود، لذا باید بر پایه اصول و ویژگی‌هایی تهیه شود. بهره‌مندی از تجارب گذشته و ارزیابی راهکارهای مطالعات مختلف لوایح بودجه یکی از مؤثرترین روش‌ها برای دستیابی هر چه بهتر به مسائل، مشکلات و چالش‌های حوزه بودجه‌ریزی بوده و در تنظیم لوایح بودجه آتی می‌تواند راهگشا باشد. لذا در این گزارش، با توجه به اینکه مقدمات تهیه و تنظیم لایحه بودجه ۱۴۰۰ فراهم شده است، جهت‌گیری‌ها و راهکارهای موجود در گزارش‌های سال‌های قبل لوایح بودجه مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری که می‌تواند در تنظیم لایحه بودجه ۱۴۰۰ راهگشا باشند، ارائه شده است که در متن گزارش، اهم جهت‌گیری‌ها و راهکارهای موجود به تفکیک حوزه‌های فرابخشی و کلان، بخشی و بودجه استانی بیان شده است. لازم به ذکر است که از سال ۱۳۹۶ تاکنون، ۶۲ گزارش در مورد لوایح بودجه توسط این مرکز منتشر شده است. بر این اساس، اهم جهت‌گیری‌های عمومی کاربردی برای لوایح بودجه آتی بر اساس فراتحلیل گزارش‌های لوایح بودجه سال‌های گذشته به شرح زیر است:

- ادامه فرایند اصلاحات ساختاری بودجه؛
 - اولویت در تأمین منابع طرح‌ها و پروژه‌های ناتمام و اولویت‌دار؛
 - کاهش وابستگی بودجه به درآمد برون‌زای نفت؛
 - افزایش توسعه مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های زیرساختی و عمرانی کشور و واگذاری پروژه‌های نیمه‌تمام به بخش‌های غیردولتی؛
 - ادامه اعمال سیاست‌های تمرکززدایی در کشور؛
 - ادامه فرایند ساماندهی پرداخت یارانه‌ها؛
 - استمرار در تأمین کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات پزشکی؛
 - استمرار در پرداخت حمایت معیشتی؛
 - افزایش واگذاری اموال مازاد دولت و یا استفاده بهینه و کارا از آن‌ها؛
 - حذف یا کاهش تبصره‌های غیرضروری در لایحه بودجه به منظور کاهش هزینه‌های غیرضروری؛
 - ادامه فرایند واگذاری دارایی‌های مالی دولت؛
 - تکمیل اجرایی برنامه‌های موضوع تبصره ۱۸ قانون بودجه در مورد اشتغال؛
 - ادامه فرایند اجرای بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد.
- بر اساس جهت‌گیری‌های عمومی فوق و نیز لحاظ مسائل مبتلابه کشور مانند شیوع بیماری کووید ۱۹ و مسائل و چالش‌های مرتبط با آن؛ تحریم‌ها؛ عدم ثبات و نااطمینانی در اقتصاد و ... می‌توان مهم‌ترین جهت‌گیری‌های عمومی پیشنهادی را به شرح زیر بیان کرد:
- پایداری بودجه در مقابل تحریم‌ها و نااطمینانی‌ها؛
 - رویکرد ضدتورمی لایحه بودجه؛
 - حمایت از سلامت و رفاه عمومی؛

- حمایت از تولید، اشتغال مولد (با تأکید بر تکمیل پروژه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار)؛
- اتخاذ سیاست کنترل هزینه و اصلاح ساختار هزینه‌ای بودجه؛
- توسعه منابع پایدار بودجه.

مقدمه

بودجه، سند تنظیم‌کننده و تشریح‌کننده رابطه ملت و دولت می‌باشد که شامل منابع و مصارف دولت است. سمت منابع بودجه، حق دولت در قبال مردم است که به واسطه وظایف حکومتی می‌تواند بخشی از منابع متعلق به مردم را به روش‌های گوناگون (مالیات و ...) به علت وظایف قانونی که در قبال کشور دارد، در اختیار گیرد. در حقیقت دولت طبق قوانین مختلف مانند قانون مالیات‌های مستقیم، قانون مالیات بر ارزش افزوده و ... به اعتبار حق مالکیت مبتنی بر قانون اساسی، حق استفاده از منابع متعلق به مردم را دارد. در قبال آن باید مصارفی نیز به علت وظایف حاکمیتی خود بر مردم داشته باشد.

به عبارتی دیگر، بودجه سند منعکس‌کننده آثار مالی این‌گونه قوانین و قواعد است که باید دربرگیرنده مهم‌ترین اصول بودجه‌ریزی شامل شفافیت، جامعیت، شمولیت یا تفصیل، تخصیص و عدم تخصیص، پیش‌بینی درآمدها، تحدیدی بودن هزینه‌ها، انعطاف‌پذیری و تعادل باشد. همچنین بودجه سالانه باید دربرگیرنده ویژگی‌های خاص نظیر برنامه مالی و اجرایی کوتاه‌مدت، درآمدها و نیز سایر منابع تأمین اعتبار، برآورد هزینه‌ها، سیاست‌ها و اهداف توسعه باشد.

برای تهیه بودجه سالانه با رعایت اصول مطرح شده لازم است هر سال جهت‌گیری‌های بودجه سالانه تعیین گردد. در این راستا، بررسی و ارزیابی مطالعات و گزارش‌های گذشته می‌تواند چشم‌انداز مناسبی پیش روی برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران قرار دهد تا با اتکا به آن مطالعات و گزارش‌ها و با لحاظ مسائل موجود کشور، بتوانند جهت‌گیری‌های صحیحی برای موضوعات مختلف اتخاذ نمایند. از این رو، با توجه به اینکه مقدمات تهیه لایحه بودجه ۱۴۰۰ فراهم آمده است، لذا هدف گزارش حاضر، بررسی و ارائه جهت‌گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی در حوزه‌های مختلف در چارچوب گزارش‌های سال‌های قبل لوایح بودجه مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری است که می‌توانند برای تنظیم لایحه بودجه ۱۴۰۰ مورد توجه قرار گیرند.^۱ لازم به ذکر است که از سال ۱۳۹۶ تاکنون، ۶۲ گزارش در مورد لوایح بودجه در حوزه‌های فرابخشی و کلان شامل سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی؛ نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد؛ تمامی موضوعات کلان و فرابخشی؛ رشد اقتصادی؛ سرمایه‌گذاری؛ وام‌ها، تسهیلات و سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی؛ تجارت خارجی (صادرات و واردات)؛ نرخ ارز؛ تبصره ۱۸ لایحه بودجه؛ نقش دولت در تولید و ایجاد اشتغال؛ دولت الکترونیک؛ محیط‌زیست؛ اعتبارات اختصاصی در بودجه سالانه؛ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای؛ مولدسازی دارایی‌های دولت؛ نقش و کارکرد حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی؛ بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت؛ منابع درآمدی دولت (درآمدهای مالیاتی، عوارض گمرکی و عوارض خروج از کشور)؛ شیوه‌های تأمین کسری بودجه؛ اوراق بدهی؛ اوراق مالی اسلامی؛ مصارف و هدفمندی یارانه‌ها؛ سیاست پولی؛ مصارف عمومی؛ صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری؛ قاچاق کالا؛ کاهش آسیب‌های اجتماعی؛ حمایت از اقشار آسیب‌پذیر، معیشت فقرا و نیز تحلیل اجمالی

۱. با توجه به اینکه در گزارش‌های مذکور، پیشنهاد‌های ارائه شده از جنس جهت‌گیری و راهکار توأمان مورد توجه قرار گرفته است، لذا در این گزارش نیز تفکیکی بین جهت‌گیری و راهکار، صورت نگرفته و توأمان بیان شده‌اند.

لایحه بودجه سال ۱۳۹۷، بخشی شامل امور فرهنگ، گردشگری و ورزش؛ سلامت؛ آموزش و پرورش عمومی؛ آموزش فنی و حرفه‌ای؛ آموزش عالی؛ تحقیقات و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان؛ ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ صنعت و معدن؛ بازرگانی؛ حمل و نقل و نیز انرژی و بودجه استانی در قالب مطالعات پشتیبان یا گزارش‌های تحلیلی لوایح بودجه توسط مرکز پژوهش‌های توسعه و منتشر شده است.^۱ سازماندهی این گزارش به شرح زیر است:

بعد از مقدمه، ابتدا اهم جهت‌گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ در سه حوزه فرابخشی و کلان، بخشی و استانی و در چارچوب گزارش‌های لوایح بودجه مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری ارائه شده است. در انتها، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری صورت گرفته و جهت‌گیری‌ها و راهکارهای عمومی کاربردی برای تمامی لوایح بودجه آتی و نیز به طور اخص، لایحه بودجه ۱۴۰۰ بیان شده است.

۱. لازم به ذکر است گزارشاتی که امکان استخراج راهکار و جهت‌گیری برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ وجود داشته، مورد بهره‌برداری قرار گرفته است. همچنین با توجه به این که تاکنون گزارش بودجه در برخی از بخش‌ها مانند آب، کشاورزی، عمومی، قضایی، دفاعی، امنیتی در مرکز به چاپ نرسیده است، بخش‌های مذکور در گزارش، مورد بررسی قرار نگرفته است.

۱- اهمیت گیری ها و راهکارهای پیشنهادی حوزه های مختلف برای لایحه بودجه ۱۴۰۰

در این بخش، به بیان اهمیت گیری ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ در حوزه های فرابخشی و کلان، بخشی و بودجه استانی و در چارچوب گزارش های لوایح بودجه مرکز پژوهش های توسعه و آینده نگری پرداخته شده است.

۱-۱- فرابخشی و کلان

اهمیت گیری ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ در حوزه های فرابخشی و کلان شامل سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی؛ نظام بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد؛ تمامی موضوعات کلان و فرابخشی؛ رشد اقتصادی؛ سرمایه گذاری؛ وام ها، تسهیلات و سرمایه گذاری های مستقیم خارجی؛ تجارت خارجی (صادرات و واردات)؛ نرخ ارز؛ تبصره ۱۸ لایحه بودجه؛ نقش دولت در تولید و ایجاد اشتغال؛ دولت الکترونیک؛ محیط زیست؛ اعتبارات اختصاصی در بودجه سالانه؛ اعتبارات تملک دارایی های سرمایه ای؛ مولدسازی دارایی های دولت؛ نقش و کارکرد حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی؛ بودجه شرکت های دولتی، بانک ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت؛ منابع درآمدی دولت (درآمدهای مالیاتی، عوارض گمرکی و عوارض خروج از کشور)؛ شیوه های تأمین کسری بودجه؛ اوراق بدهی؛ اوراق مالی اسلامی؛ مصارف و هدفمندی یارانه ها؛ سیاست پولی؛ صندوق های بازنشستگی کشوری و لشکری؛ قاچاق کالا؛ کاهش آسیب های اجتماعی؛ حمایت از اقشار آسیب پذیر و معیشت فقرا و نیز تحلیل اجمالی لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ و در چارچوب گزارش های مرکز برای لوایح بودجه سال های پیش به شرح زیر است:

۱-۱-۱- سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی

مهم ترین موضوعات پیشنهادی عمومی مستخرج از گزارش ها برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ که منطبق با سیاست های اقتصاد مقاومتی هستند عبارتند از:

حمایت از معیشت عمومی و عدالت اجتماعی (رویکرد عدالت بنیادی) از طریق:

- تأمین کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات پزشکی؛
- استمرار پرداخت یارانه نقدی و هدفمند کردن یارانه ها؛
- استمرار طرح مقابله با فقر مطلق؛
- استمرار و توجه ویژه به اجرای طرح تحول سلامت؛
- استمرار اجرای طرح توسعه و توازن منطقه ای؛
- استمرار همسان سازی حقوق بازنشستگان؛
- بهبود حقوق و وضعیت کارمندان و بازنشستگان دولت؛
- استمرار بسته خدمات بیمه پایه سلامت؛

- بسترسازی برای تسویه بدهی‌های دولت به سازمان تأمین اجتماعی. حمایت از تولید و اشتغال:
- پیش‌بینی اعتبارات به صورت اهرمی به منظور تجهیز منابع مالی از بازارهای پول و سرمایه و بخش خصوصی در قالب قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی؛
- پیش‌بینی اعتبار برای اتمام طرح‌های عمرانی اولویت‌دار نیمه‌تمام؛
- پیش‌بینی اعتبار برای استمرار برنامه اشتغال مولد و سیاست‌های فعالانه بازار کار در حوزه‌های مختلف؛
- تأکید بر خرید محصول پروژه‌های مشمول مشارکت عمومی - خصوصی خارج از تعرفه‌های تکلیفی بر اساس قیمت تمام شده؛
- ایجاد زمینه برای استفاده از مشارکت عمومی - خصوصی در بخش‌های آموزش، سلامت و کشاورزان؛
- حمایت از محصولات استراتژیک از طریق:
- پیش‌بینی اعتبار برای پرداخت یارانه به نهاده‌ها و عوامل تولید کشاورزی؛
- تقویت منابع ساماندهی تولید و خرید تضمینی محصولات کشاورزی؛
- افزایش اعتبار خرید تضمینی گندم.
- تأمین نیاز ارزی واردات کالاهای اساسی به نرخ رسمی؛
- حمایت و تأمین اعتبار پروژه‌های اولویت‌دار و توسعه‌ای بخش‌های مختلف.
- حمایت از صادرات از طریق:
- تأمین اعتبار برای حمایت از بسته‌های توسعه صادرات غیرنفتی و متنوع‌سازی در کشورهای هدف؛
- پیش‌بینی ردیف اعتباری مشوق‌های صادراتی؛
- مدیریت واردات کالاهای دارای اولویت و اساسی.
- توجه به دانش‌بنیان بودن اقتصاد از طریق:
- حمایت از پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری و نوآوری؛
- امکان استفاده از اوراق مالی اسلامی برای تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام و طرح‌های ساماندهی دانشگاه‌ها؛
- بهره‌مندی از قانون استفاده متوازن از امکانات کشور؛
- امکان استفاده دانشگاه‌ها از منابع بودجه استانی؛
- اختصاص بخشی از هزینه‌های پژوهشی شرکت‌ها، بانک‌ها و ... برای امکان مشارکت با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی؛

- حمایت از پروژه‌های اساسی و اولویت‌دار پژوهشی.
- افزایش پایداری در مقابل تحریم‌ها و شوک‌ها از طریق:
 - اصلاحات مالیاتی؛
 - مولدسازی و واگذاری دارایی‌های دولت از طریق مکان محور کردن اطلاعات اموال غیرمنقول دولتی و مولدسازی آن‌ها و مجوز فروش بخشی از اموال و دارایی‌های منقول و غیرمنقول دولتی؛
 - ادامه فرایند اصلاح نظام یارانه‌ای و قیمت‌گذاری؛
 - کاهش هزینه‌ها، حذف هزینه‌های غیرضروری و اولویت‌بندی هزینه‌ها در لایحه بودجه؛
 - توجه ویژه به تأمین اعتبار طرح‌های اولویت‌دار و نیمه‌تمام.
- افزایش شفافیت و انضباط بودجه‌ای از طریق:
 - بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد؛
 - انضباط بودجه شرکت‌های دولتی؛
 - تقویت نقش استان‌ها در بودجه و تمرکززدایی و افزایش اختیارات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان.
- ساماندهی بدهی‌های دولت از طریق:
 - اصلاحات نظام بانکی؛
 - فعال کردن و استمرار عملیات بازار باز؛
 - تأمین اصل و سود اوراق مالی در سررسید؛
 - پیش‌بینی منابع برای بازپرداخت تعهدات مالی و بین‌المللی دولت در خصوص سررسید اوراق مالی و بدهی‌های خارجی؛
 - استمرار سازوکار تهاتر مطالبات بدهی‌های دولت؛
 - ساماندهی ردیف‌های متفرقه و مالی.

۱-۱-۲- نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد

- پیشنهاد چارچوب میان‌مدت مخارج دولتی برای برقراری ارتباط بین تخصیص منابع بودجه مبتنی بر اولویت‌های سیاستی و انضباط مالی که شامل مراحل زیر است:
- ۱- تهیه چارچوب کلان اقتصادی برای پیش‌بینی منابع و مصارف بودجه در دوره مورد نظر (۲ یا ۳ ساله):
 - مرتبط ساختن پیش‌بینی‌های اقتصادی به هدف‌های مالی؛
 - الزامات ساختن و استفاده از الگوها.
 - ۲- اجرای سه مرحله از مراحل چهارگانه بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد:
 - بازبینی و احصای برنامه‌های اجرایی و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی؛

- تعیین سنج‌های عملکرد و اهداف کمی مربوط به هر یک؛
- هزینه‌یابی برنامه‌ها و فعالیت‌ها و تعیین بهای تمام‌شده کالاها و خدمات ارائه‌شده از سوی دستگاه‌های اجرایی.
- ۳- توافق در مورد اهداف کمی و اولویت‌بندی برنامه‌ها و فعالیت‌ها؛
- ۴- تهیه چارچوب هزینه‌ای راهبردی توسط دستگاه مسئول بودجه‌ریزی؛
- هدف‌ها و سیاست‌های ناظر بر نقش دولت در اقتصاد؛
- ضرورت رعایت انضباط در مدیریت اقتصادی؛
- هدف‌های مربوط به منابع و مصارف بودجه؛
- روش‌های تعیین و تجدیدنظر در چارچوب مخارج؛
- مسئولیت‌های دستگاه‌های اجرایی.
- ۵- تصمیم‌گیری در مورد تخصیص منابع بر مبنای اولویت توسط هیئت وزیران؛
- ۶- اعمال تجدیدنظر لازم دستگاه‌های اجرایی به سازمان برنامه و بودجه کشور بر مبنای سقف‌های ابلاغی در برآورد اهداف کمی و اعتبارات ذی‌ربط اولیه خود؛
- ۷- جمع‌بندی بودجه‌های دستگاه‌های اجرایی ارسال شده از سوی دستگاه‌های اجرایی در سازمان برنامه و بودجه کشور و سپس تصویب در هیئت وزیران و ارائه به مجلس برای تصویب.

۱-۱-۳- تمامی موضوعات کلان و فرابخشی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای عمومی ذیل را برای بهبود در تمامی حوزه‌های کلان و فرابخشی (به طور عام) می‌توان بیان کرد:
- لزوم اتخاذ اصلاحات ناظر بر ساختار کلی بودجه در کلیه مراحل تدوین، تصویب، اجرا و نظارت؛
 - اتخاذ سیاست‌های اصلاح ساختار بودجه مبتنی بر کاهش اتکای بودجه به درآمدهای نفتی؛
 - لزوم برنامه‌ریزی مالیاتی و تداوم اصلاح ساختار درآمدهای مالیاتی؛
 - لزوم اصلاحات مربوط به عواید نفتی.
- تأکید بر اتخاذ سیاست‌ها برای بازگشت به وضعیت بازار نفت قبل از تحریم بر اساس الزامات ذیل:
- اصلاح قوانین و مقررات برای ایجاد جاذبه اقتصادی و شفافیت برای جلوگیری از فشارهای اجتماعی؛
 - ایجاد فضای رقابتی و عادلانه برای انتخاب شرکت‌های نفتی مناسب و صاحب فناوری؛
 - ایجاد فضای مناسب برای مشارکت پیمانکاران داخلی برای کسب تجربه و جهانی شدن آنان.
- پیشنهاد‌های مربوط به صندوق توسعه ملی:
- لزوم استفاده از بازدهی درآمد صندوق توسعه ملی به‌جای اصل منابع صندوق؛

- وضع احکام فرابودجه‌ای برای ممانعت از کاهش سهم صندوق توسعه ملی برای استفاده در بودجه دولت؛
- طراحی سازوکار مناسب برای تبدیل منابع صندوق به منابع مالی و فیزیکی مختلف؛
- ممنوعیت برداشت از موجودی صندوق توسعه ملی به‌استثنای موارد بسیار ضروری و بحرانی و به شکل کاملاً محدود؛
- دادن اختیار به صندوق توسعه ملی برای تبدیل ورودی‌های ناشی از عواید نفتی به دارایی‌های مالی و مدیریت مؤثر پورتفوی آن با حفظ اصل دارایی‌ها.
- رعایت دقیق سیاست‌های کلی برنامه ششم مبنی بر:
 - استقلال مدیریت حساب‌های صندوق توسعه ملی از بانک مرکزی؛
 - استقلال مصارف صندوق از تکالیف بودجه‌های و قوانین عادی.
- لزوم اصلاحات لازم در اعتبارات هزینه‌ای دولت:
 - استقرار کامل نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد؛
 - اجرای نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در یک چهارچوب میان‌مدت مخارج دولتی؛
 - لزوم اصلاح فرایند تأمین مالی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از طریق بهره‌گیری از مشارکت عمومی - خصوصی در اجرای طرح‌ها و واگذاری طرح‌ها به بخش خصوصی؛
 - اصلاح و از بین بردن شکاف بین اعتبارات هزینه‌ای و درآمدهای غیرنفتی؛
 - اتخاذ سیاست کاهش کسری تراز عملیات بودجه؛
 - اتخاذ سیاست‌های افزایش بهره‌وری اعتبارات هزینه‌ای و صرفه‌جویی در آن‌ها از طریق تداوم استقرار نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد؛
 - ممانعت از اجرای طرح‌های فاقد خصوصیات کامل طرح‌های عمرانی؛
 - لزوم اصلاح نظام نظارت (عملیاتی، مالی، حقوقی و پارلمانی) بر بودجه.

۱-۱-۴- رشد اقتصادی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای ارائه شده برای افزایش رشد اقتصادی به شرح زیر است:
- اختصاص اعتبار برای اتمام اجرای طرح‌ها و پروژه‌های نیمه‌تمام و با قابلیت بهره‌برداری در سال ۱۴۰۰؛
 - جهت‌دهی به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای پروژه‌های اولویت‌دار؛
 - استمرار برنامه اشتغال مولد؛
 - افزایش نقش بخش خصوصی در اقتصاد در قالب قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی؛
 - تجهیز منابع مالی از بازارهای پولی و سرمایه؛
 - اجرای بسته‌های حمایت از صادرات غیرنفتی؛

- اهرمی کردن منابع بودجه عمومی؛
- حمایت از تولید محصولات و کالاهای اساسی و راهبردی؛
- استفاده از تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) برای طرح‌های اقتصادی؛
- برقراری فضای مبتنی بر تقویت اعتماد اجتماعی و بهره‌گیری از همه ظرفیت‌های سیاسی و فرهنگی و بین‌المللی کشور؛
- ارتقای بهره‌وری عوامل تولید با اصلاحات ساختاری و مدیریتی، توسعه بسترهای تحقق اقتصاد دانایی‌محور، کاهش هزینه‌های مبادله، فعال نمودن ظرفیت‌های بیکار و بلااستفاده دارای توجیه اقتصادی، تخصیص منابع مالی با توجه به شاخص‌های بهره‌وری؛
- توجه به امر مدیریت واردات و جلوگیری از قاچاق به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی مؤثر بر امنیت و انگیزه سرمایه‌گذاران تولیدی؛
- برطرف کردن مشکلات در بخش تجارت خارجی، به‌ویژه صادرات و همچنین تسهیل و ترغیب سرمایه‌گذاری خارجی با اعطای امتیازات ویژه؛
- هدایت و تخصیص مناسب منابع بانکی و تأمین نقدینگی لازم برای فعالیت‌های مولد اقتصادی؛
- کمک به رفع مشکلات ساختاری متعدد بنگاه‌ها و حمایت از نوسازی و تجهیز بنگاه‌های تولیدی به دانش فنی روز باهدف ارتقای بهره‌وری و رقابت‌پذیری.

۱-۱-۵- سرمایه‌گذاری

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای ارائه شده برای افزایش سرمایه‌گذاری به شرح زیر است:
- اتخاذ تمهیداتی برای رونق سرمایه‌گذاری از طریق:
 - اجازه افزایش تأمین مالی خارجی (فاینانس)؛
 - اجازه انتشار اوراق مشارکت و صکوک اسلامی؛
 - استفاده از منابع صندوق توسعه ملی (در صورت لزوم و در صورت موارد قانونی مطرح شده)؛
 - تسویه بدهی‌های دولت در قالب اوراق تسویه خزانه پرداخت به پیمانکاران و افزایش توان مالی آنها؛
 - کاهش تنگناهای مالی بانک‌ها برای اعطای تسهیلات از طریق افزایش سرمایه بانک‌ها.
 - اهرم کردن منابع مالی دولتی با منابع سیستم بانکی در راستای کاهش هزینه تأمین مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری؛
 - استفاده از قراردادهای مشارکت عمومی- خصوصی در اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای و با اولویت طرح‌ها، پروژه‌های نیمه‌تمام و آماده بهره‌برداری؛
 - سپردن طرح‌های منتخب به بخش غیردولتی؛
 - مدیریت واردات و اولویت مواد اولیه و کالاهای اساسی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای؛
 - تأمین اعتبار برای اتمام طرح‌های با پیشرفت فیزیکی بالا؛

- فعال کردن سازوکارهای تخصیص مناسب نهادهای تولید با پرهیز از قیمت گذاری، حذف معافیت‌ها و یارانه‌های ترجیحی؛
- تنظیم سیاست‌های اقتصادی باهدف ایجاد ثبات در بازارهای اقتصادی؛
- ارتقای بهره‌وری سرمایه با فعال کردن ظرفیت‌های بیکار در بنگاه‌های اقتصادی دارای توجیه اقتصادی و توان تولید محصولات قابل رقابت و صادراتی، افزایش نظارت بر اجرای پروژه‌ها، کوتاه کردن زمان اجرای پروژه‌ها، اولویت‌بندی اجرای طرح‌های عمرانی و نوسازی و ورود فناوری جدید؛
- عدم تصویب و شروع طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید پیش از بهبود امکانات مالی.

۱-۱-۶- وام‌ها، تسهیلات و سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای ارائه شده در راستای ارائه وام‌ها و تسهیلات و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی که در لایحه بودجه می‌تواند مورد توجه قرار گیرد، به شرح زیر است:
- تأکید بر حفظ و تداوم دستاوردهای هرچند اندک فعلی در حوزه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و اتخاذ اقدامات لازم در جهت ارتقاء جذب حداکثری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی؛
 - اتخاذ تمهیدات لازم بر اولویت‌بندی و تمرکز بر عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی؛
 - تلاش در جهت حفظ حریم حقوق مالکیت سرمایه‌گذاران خارجی؛
 - تلاش در جهت رفع تعارضات محتمل در قواعد اساسی در این حوزه؛
 - لزوم اولویت دادن به تسهیلات مالی خارجی در طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۱-۱-۷- تجارت خارجی (صادرات و واردات)

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای ارائه شده برای بهبود وضعیت تجارت خارجی به شرح زیر است:
- تداوم بسته‌های حمایتی از صادرات غیرنفتی از طریق منابع بودجه‌ای به همراه منابع بانکی و صندوق توسعه ملی؛
 - برقراری و بهبود روابط کارگزاری با بانک‌های خارجی و نقل و انتقالات ارزی؛
 - تسهیل فضای مبادلات ارزی؛
 - اجرایی کردن برنامه‌ها و تکالیف پروژه‌های اقتصاد مقاومتی، به‌ویژه در حوزه برنامه ملی پیشبرد درونگرایی اقتصاد؛
 - تسهیل فرایندهای تجاری از طریق بررسی قوانین تجاری، اصلاح تعرفه‌ها، رفع موانع غیرتعرفه‌ای و کاهش تعداد مجوزها، رفع موانع غیرتعاملی و تسریع در انجام امور گمرکی مربوط به صادرات و واردات کالا؛
 - تقویت روابط اقتصادی، سیاسی و دیپلماتیک با کشورهای همسایه و منطقه؛
 - ارائه مشوق‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برای خرید محصولات ایرانی؛

- ممیزی دقیق اقلام وارداتی و حمایتی ویژه از تولید کالاهای جایگزین وارداتی مهم که از مشابه داخلی برخوردار نیستند یا ارزی بالایی دارند؛
- اتخاذ سیاست‌هایی برای حفظ و توسعه روابط تجاری و دیپلماتیک با کشورهای همسایه؛
- حرکت به سمت برندسازی جهت افزایش کیفیت کالاهای صادراتی؛
- گسترش پیمان‌های پولی دوجانبه با کشورهای پیرامونی و منطقه؛
- الزام صادرکنندگان به بازگشت ارز حاصل از صادرات؛
- تأمین ارز مورد نیاز واردات کالاهای اساسی؛
- تلاش در جهت کاهش و رفع تنش‌های بین‌المللی؛
- پرهیز از اتخاذ سیاست‌های متعدد و شتاب‌زده؛
- تهاوتر صادرات نفت مزاد بر میزان قابل صدور بر اساس معافیت‌های ناشی از تحریم و واردات کالاهای اولویت‌دار با کشورهای منطقه؛
- برخورد جدی با قاچاق کالا و ارز و تجارت شبه‌رسمی.

۱-۱-۸- نرخ ارز

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای ارائه شده در ارتباط با نرخ ارز در لایحه بودجه به شرح زیر است:
- مدیریت واردات به منظور کنترل تقاضای واقعی ارز؛
 - نظارت کامل بر شبکه توزیع کالاهای اساسی وارداتی و عرضه آن‌ها با قیمتی متناسب با نرخ ارز رسمی؛
 - استفاده بهینه از منابع محدود ارزی سهم دولت از صادرات نفت و گاز و جلوگیری از رانت‌ها و فسادهای احتمالی؛
 - الزام کلیه صرافی‌ها به ثبت تمامی فعالیت‌های ارزی در سامانه و تأمین ارز تنها برای موارد تعیین شده؛
 - تشویق دارندگان ارز به افتتاح حساب سپرده ارزی؛
 - ثبات در سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های ارزی؛
 - توسعه ابزارهای ارزی آتی؛
 - جلوگیری از خروج سرمایه؛
 - ایجاد کریدور نرخ ارز؛
 - توسعه صادرات خدمات، به ویژه درمانی و گردشگری؛
 - مهار رشد نقدینگی از طریق مهار بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی، کاهش سیالیت نقدینگی، ابزارهای مالی جاذب نقدینگی، تقویت قانونی بانک مرکزی و اجرای عملیات نجات بانکی؛
 - اصلاح و تقویت سامانه نیما؛

- مدیریت مؤثر دولت بر ارز حاصل از صادرات غیرنفتی؛
- الزام برخی نهادهای خاص، بانکها، مؤسسات مالی و اعتباری و شرکت‌های زیرمجموعه آنها به عدم سفته‌بازی در بازار و عرضه ارزهای در دسترس به بازار ارز با هماهنگی بانک مرکزی؛
- الزام ستاد مبارزه با قاچاق به برخورد جدی‌تر با قاچاق کالا و ارز؛
- الزام گمرک به برخورد جدی با واردات شبه رسمی از طریق کنترل کامل محموله‌های وارداتی در کلیه مسیرهای گمرکی.

۱-۱-۹- تبصره ۱۸ لایحه بودجه

- در ارتباط با تبصره ۱۸ لایحه بودجه موضوع اشتغال، موارد ذیل می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- ادامه فرایند اجرای تبصره ۱۸ لایحه بودجه برای بهبود وضعیت اشتغال گسترده مولد در حوزه‌ها و بخش‌های مختلف؛
 - تأمین اعتبارات از طریق درآمدهای عمومی، منابع صندوق توسعه ملی و تسهیلات بانکی؛
 - در اولویت بودن تکمیل اجرای برنامه‌های بند الف تبصره ۱۸ قوانین بودجه؛
 - اعطای تسهیلات ویژه از منابع عمومی در قالب وجوه اداره شده، یارانه سود، کمک بلاعوض به صورت اهرمی و ... برای حمایت از اشتغال مولد؛
 - لزوم تسهیل تأمین وثایق و ضمانت‌نامه‌های بانکی برای حمایت از توسعه فعالیت‌های مولد و اشتغال‌زا از طریق تسهیل تعاملات اعتباری و تعهدی بین کسب و کارها؛
 - اولویت‌دهی به تثبیت اشتغال موجود و صیانت از فرصت‌های شغلی موجود؛
 - حمایت از پروژه‌های اشتغال‌زایی روستایی؛
 - اعمال سیاست‌های حمایتی ویژه از اقشار آسیب‌پذیر.

۱-۱-۱۰- نقش دولت در تولید و ایجاد اشتغال

- در ارتباط با نقش دولت در تولید و ایجاد اشتغال، موارد ذیل می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- در کوتاه‌مدت، در اولویت قرار دادن بخش خدمات برای دستیابی به حداکثر تولید و اشتغال در سیاست‌گذاری بودجه‌ای و به‌خصوص بودجه جاری؛
 - اعمال سیاست مالی (افزایش مخارج دولت) در بخش خدمات با هدف افزایش توأمان GDP و اشتغال در تمامی بخش‌های اقتصادی؛
 - حل معضل کوتاه‌مدت بیکاری، از طریق تمرکز سیاست‌های بودجه‌ای بر بودجه‌های جاری؛
 - حل معضل بلندمدت بیکاری، از طریق تمرکز سیاست‌های بودجه‌ای بر بودجه‌های عمرانی.

۱-۱-۱۱- دولت الکترونیک

در ارتباط با دولت الکترونیک، موارد ذیل می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:

- ادامه اجرای برنامه‌های:
- هدایت دولت الکترونیک؛
- فناوری اطلاعات و توسعه دولت الکترونیک؛
- تضمین منظم و قابل نظارت برای اجرای برنامه‌های دولت الکترونیک.
- پیش‌بینی ردیف اعتباری متمرکز برای تأمین منابع مالی پروژه‌های توسعه دولت الکترونیک؛
- اجرای پروژه‌های اولویت‌دار و نیمه‌تمام توسعه دولت الکترونیک به صورت مشارکت عمومی-خصوصی؛
- اتخاذ تمهیدات لازم برای پایه‌ریزی نظام خدمات یکپارچه دولت الکترونیک؛
- لزوم تداوم فعالیت‌های حوزه توسعه الکترونیک شامل:
 - ارائه خدمات الکترونیکی؛
 - ایجاد امنیت فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
 - ایجاد آرشیو الکترونیکی؛
 - ایجاد، به‌روزرسانی و توسعه بانک‌های اطلاعاتی و سامانه‌های الکترونیکی؛
 - ایجاد، توسعه و به‌روزرسانی پایگاه‌های اطلاعاتی اینترنتی؛
 - ایجاد، توسعه و نگهداری شبکه؛
 - پژوهش و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
 - پشتیبانی فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
 - تنظیم مقررات ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
 - توسعه تجارت الکترونیکی؛
 - توسعه زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
 - سیاست‌گذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات.

۱-۱-۱۲- محیط‌زیست

در ارتباط با وضعیت محیط‌زیست، موارد زیر می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:

- توجه به پایداری محیط‌زیست؛
- در اولویت قرار گرفتن طرح‌ها و پروژه‌های محیط‌زیست؛
- توجه به رفع معضل پسماندها در سطح کشور؛
- اتخاذ راهکارهای اساسی برای جلب مشارکت‌های مردمی برای حفاظت از محیط‌زیست؛
- بهره‌مندی از مشارکت بخش‌های خصوصی و تعاونی در اجرای پروژه‌ها و طرح‌ها؛
- بازنگری در ساختار حفاظت محیط‌زیست؛

- تقویت نظام ارزیابی، پایش و ارزشیابی فعالیت‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های محیط‌زیست؛
- اتخاذ سیاست‌های تشویقی و حمایتی در مورد بهره‌مندی از فناوری‌های سبز؛
- درونی کردن هزینه‌های تخریب و آلودگی محیط‌زیست در هزینه فایده طرح‌ها و پروژه‌های اثرگذار بر محیط‌زیست؛
- اتخاذ تسهیلات ویژه برای توسعه فناوری‌های پاک.

۱-۱-۱۳- اعتبارات اختصاصی در بودجه سالانه

- در ارتباط با اعتبارات اختصاصی در بودجه سالانه، موارد زیر می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- افزایش بودجه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در شرایط موجود جهت کاهش فشار هزینه‌ای افراد بیمار و مشکلات ایجاد شده در تأمین دارو به علت تحریم‌ها؛
 - انتقال منبع اصلی تأمین مالی بخش سلامت از درآمدهای اختصاصی به عمومی بودجه؛
 - انتقال منبع اصلی تأمین مالی بخش آموزش عالی از درآمدهای عمومی به اختصاصی بودجه (تکیه بر درآمدهای اختصاصی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در بودجه‌های سالانه در راستای اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و تقویت انگیزه‌ها برای ترویج اقتصاد دانش‌بنیان)؛
 - حذف موارد و هزینه‌های غیرضروری در بودجه اعتبارات هزینه‌ای وزارتخانه‌ها و دستگاه‌ها به‌خصوص هزینه‌هایی که سهم قابل توجهی در اعتبارات اختصاصی کل بودجه عمومی دارد؛
 - طبقه‌بندی اطلاعات بودجه‌ای به طور تفصیلی و ایجاد پایگاه داده‌های بودجه در سازمان برنامه و بودجه کشور در جهت نظارت دقیق و شایسته بر موارد درآمدی و هزینه‌ای دستگاه‌ها؛
 - لزوم بازنگری در ارقام درآمدهای عمومی و اختصاصی بودجه دولت؛
 - لزوم بازنگری و اصلاح و متناسب‌سازی بودجه و اعتبارات وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مختلف.

۱-۱-۱۴- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

- در ارتباط با اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، موارد زیر می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- اولویت در تأمین اعتبار برای اتمام طرح‌ها و پروژه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار؛
 - استفاده از روش‌های نوین تأمین منابع مالی و اهرمی کردن بودجه عمومی دولت با هدف تسریع در اتمام طرح‌ها، جذب و افزایش بهره‌گیری از مشارکت بخش خصوصی و بازارهای پول و سرمایه در بهره‌برداری از طرح‌های و خدمات عمومی؛
 - ادامه فرایند تمرکززدایی در اجرای طرح‌های عمرانی؛
 - توزیع بهینه اعتبارات طرح‌های عمرانی با اولویت قرار دادن اعتبارات طرح‌های اقتصادی و رفاهی (سلامت و معیشت مردم) و زیرساخت‌های توسعه کشور؛

- ایجاد زمینه برای استفاده از قراردادهای مشارکت عمومی-خصوصی؛
- برقراری انضباط مالی و کیفی بیشتر در پروژه‌ها با تأکید بر گسترش نظام فنی اجرایی کشور.

۱-۱-۱۵- مولدسازی دارایی‌های دولت

- در رابطه با مولدسازی دارایی‌های دولت، موارد زیر می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- اعمال حسابداری تعهدی و ایجاد انگیزه لازم برای تغییر و جابه‌جایی دارایی‌های املاک، مستغلات و ... راكد؛
 - امکان تأمین مالی از طریق اجاره دادن فضاهای عمومی مازاد و تعیین اجاره‌های منصفانه‌تر از طریق تشکیل صندوق ثروت ملی و هلدینگ املاک و مستغلات کشور (توزیع دارایی‌های بین دستگاه‌ها)؛
 - پیشگیری و کنترل انحراف احتمالی در کاربری‌ها و اجاره املاک مازاد؛
 - توکنی کردن دارایی‌ها با استفاده از رمزارزها،
 - خصوصی‌سازی؛
 - ارتقای حکمرانی شرکتی در ایران با توجه به نقیصه‌های موجود؛
 - تقویت بازار سرمایه؛
 - توجه به شناوری سهام و اعمال سازوکار کنترل بیرونی؛
 - پاسخگو و شفاف کردن مداخلات؛
 - سیاست‌های حامی نهادسازی حرفه‌های مدیریتی-مالی؛
 - تفکیک مسئولیت‌های صندوق توسعه ملی در قالب صندوق ثروت ملی و صندوق ثروت حاکمیتی.

۱-۱-۱۶- نقش و کارکرد حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی

- در رابطه با نقش و کارکرد حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی، جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- تأکید بر ممنوعیت برداشت از منابع صندوق و تعیین میزان مجاز برداشت دولت در شرایط خاص اقتصادی؛
 - تعیین قاعده برداشت از منابع صندوق در شرایط خاص اقتصادی؛
 - شفافیت بودجه‌ای در میزان استفاده دولت از منابع صندوق؛
 - اهرمی کردن تسهیلات اعطای صندوق توسعه ملی با طراحی و اجرای سازوکارهای مربوطه؛
 - توسعه سازوکارهای مشارکت عمومی-خصوصی در جهت بهره‌مندی از تسهیلات صندوق توسعه ملی؛
 - تلاش در جهت قطع رابطه پولی صندوق توسعه ملی با حساب ذخیره ارزی و جبران کسری بودجه از حساب ذخیره ارزی (نه منابع صندوق توسعه ملی) و برای تأمین کسری تملک دارایی‌های سرمایه‌های (نه مصارف جاری و هزینه‌ای)؛
 - اتخاذ اقدامات لازم برای استفاده از سود حاصل از فعالیت‌های صندوق نه اصل منابع صندوق؛

- انتشار عمومی گزارش‌های مالی حساب ذخیره ارزی سالانه؛
- در بلندمدت، لزوم انتشار عمومی گزارش‌های مالی صندوق توسعه ملی برای شفافیت مالی بیشتر؛
- استفاده از صندوق‌های مدیریت دارایی در سطح کلان برای تأمین مالی طرح‌های عمرانی نیمه‌تمام و اولویت‌دار که شامل موارد زیر است:
 - صندوق‌های ثروت حاکمیتی: شامل حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی؛
 - صندوق‌های ثروت ملی.
- لزوم ایجاد صندوق‌های ثروت ملی برای مدیریت دارایی‌های دولت و استفاده از بازده اقتصادی آن به‌منظور تأمین مالی طرح‌ها؛
- لزوم ایجاد یک صندوق ثروت حاکمیتی به‌منظور تأمین مالی طرح‌های عمرانی دولتی باهدف تفکیک اقلام هزینه‌های جاری از هزینه‌های عمرانی و شفافیت و انضباط بیشتر بودجه و امکان نظارت بیشتر بر پروژه‌های اولویت‌دار و نیمه‌تمام مطرح شده.

۱-۱-۱۷- بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
 - تلاش در جهت مولدسازی دارایی‌های دولت؛
 - مجوز اجاره املاک مازاد دولتی و ایجاد شرایط پشتوانه پرداخت سود اوراق منتشره از طریق درآمدهای حاصل از اجاره.
 - انتشار اوراق رهنی با پشتوانه دارایی:
 - منجر به حفظ و حتی افزایش ارزش دارایی‌ها؛
 - امکان افزایش حجم بودجه عمرانی و در نتیجه ایجاد اشتغال؛
 - جمع‌آوری نقدینگی سرگردان و هدایت آن‌ها به سمت فعالیت‌های مولد؛
 - امکان تهاتر اوراق توسط دولت در مقابل بدهی‌های دولت به پیمانکاران و بانک‌ها.
 - اصلاح فرایندهای خصوصی‌سازی که اثرات زیر را به همراه دارد:
 - افزایش تولید ملی از طریق افزایش بهره‌وری؛
 - کاهش کسری بودجه؛
 - افزایش کارایی اقتصادی؛
 - اثرهای توزیعی خصوصی‌سازی که منجر به ادامه فعالیت بنگاه و کاهش سطح اشتغال و همچنین افزایش هزینه زندگی افراد جامعه می‌شود؛
 - سیاست‌های مکمل سیاست خصوصی‌سازی که موجب کاهش اثرهای منفی خصوصی‌سازی می‌شود.

- ایجاد شفافیت در فعالیتهای مالی این شرکت‌ها؛
- تأکید بر واگذاری شرکت‌ها از طریق بازار سرمایه؛
- ارزیابی مجدد فرایند گروه‌بندی شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به آن‌ها برای تشخیص صحیح گروه‌هایی که مشمول واگذاری هستند.

۱-۱-۱۸- منابع درآمدی دولت (درآمدهای مالیاتی، عوارض گمرکی و عوارض خروج از کشور)

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با منابع درآمدی دولت می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- ادامه برنامه اصلاح ساختار بودجه و قطع وابستگی مستقیم بودجه به درآمدهای نفتی به‌وسیله تأمین منابع از طریق:
 - فروش و واگذاری انواع اوراق مالی و اسلامی (درآمدهای واگذاری دارایی‌های مالی)؛
 - فروش و واگذاری بخشی از انواع منقول و غیرمنقول؛
 - درآمدهای مالیاتی؛
 - ساماندهی پایه‌های جدید مالیاتی (مسکن، سکه، ارز و بازار سرمایه)؛
 - اصلاح و حذف برخی معافیت‌های مالیاتی در بخش‌های مختلف اقتصادی؛
 - تجدیدنظر در مشوق‌های مالیاتی و تجاری اعطا شده از سوی دولت به برخی فعالیت‌های اقتصادی؛
 - هم‌جهت ساختن نظام مالیاتی با قوانین برنامه‌های توسعه کشور به‌منظور افزایش تحقق‌پذیری اصلاحات مالیاتی.

۱-۱-۱۹- شیوه‌های تأمین کسری بودجه

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با شیوه‌های تأمین کسری بودجه، می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- بازبینی در اولویت‌های تخصیص فعالیت‌ها و سازمان‌های منتفع‌شونده از بودجه عمومی؛
 - حذف ردیف‌های هزینه‌ای زائد بودجه و بهبود کارایی هزینه در ارائه خدمات دولتی؛
 - اولویت‌بندی دقیق پروژه‌های عمرانی بر اساس تحلیل هزینه - فایده اقتصادی آنها و محدودیت منابع مالی دولت؛
 - کاهش (حذف تدریجی) پرداخت‌های بودجه‌ای - کمک‌های بلاعوض - به کمیته امداد امام خمینی (ره) و جبران آن از محل منابع سازمان اوقاف؛
 - کاهش (حذف تدریجی) پرداخت‌های بودجه‌ای - کمک‌های بلاعوض - به بنیاد مستضعفان و جانبازان، بنیاد شهید و جبران آن از محل منابع (درآمد) حاصل شده از فعالیت‌های اقتصادی بنیاد مستضعفان و جانبازان؛
 - استفاده از پتانسیل بازار سرمایه به‌منظور واگذاری شرکت‌های دولتی و کاهش تصدی‌گری‌های دولت؛

- بهبود فضای کسب و کار و کاهش فعالیت‌های غیررسمی اقتصاد به منظور افزایش منابع مالیاتی؛
- گسترش پایه و بهبود ظرفیت جمع‌آوری مالیات؛
- اخذ مالیات از سود بازار سرمایه، سود سپرده بانکی و مالیات بر عایدی سرمایه؛
- پلکانی کردن مالیات بر مجموع حقوق و مزایای دریافتی کارکنان کشوری و لشکری دولت؛
- گسترش بازار بدهی متناسب با ظرفیت و پتانسیل اقتصاد ایران؛
- توسعه و گسترش دولت الکترونیک به منظور بهبود عملکرد و بهره‌وری، افزایش شفافیت و کاهش حجم دولت؛
- توجه ویژه و فراهم کردن الزامات مدیریت تعارض منافع در فرایند بودجه‌ریزی؛
- تقویت و تکمیل پایگاه رفاه ایرانیان به منظور حمایت‌های هدفمند و کارا؛
- کاهش یارانه‌های مستقیم و غیرمستقیم گروه‌های پردرآمد جامعه؛
- تجمیع حساب‌های دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی نزد بانک مرکزی (اجرای اصل ۵۹ قانون اساسی مبنی بر حساب واحد خزانه)؛
- ساماندهی حساب‌های بانکی و تفکیک حساب‌های شخصی و تجاری برای جلوگیری از فرار مالیاتی؛
- جلوگیری از موازی‌کاری و هدررفت منابع در اجرای سیاست‌های حمایتی.

۱-۱-۲۰- اوراق بدهی:

- در ارتباط با اوراق بدهی دولت، جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- اتخاذ راهکارهای بهبود روند پایداری بدهی دولت از طریق:
 - ۱- شناسایی و متوقف کردن موتورهای ایجاد بدهی دولت از طریق طراحی سامانه کنترل تعهدات دولت؛
 - ۲- اصلاح رابطه مالی دولت با بانک‌های و صندوق‌های بازنشستگی:
 - لزوم ارائه شفاف میزان تعهدات مالی دولت به صندوق تأمین اجتماعی در لایحه بودجه سالانه؛
 - لزوم کاهش پلکانی سهم مشارکتی دولت در حق بیمه تأمین اجتماعی افراد و متناسب با افزایش حقوق آنها؛
 - لزوم نظارت دقیق بر کارگاه‌ها و صورت حساب‌های مالیاتی آنها؛
 - لزوم کاهش سلطه مالی دولت بر سیستم بانکی در قالب حذف تدریجی تسهیلات تبصره‌ای و تکلیفی در قوانین بودجه سنواتی؛
 - استفاده از ظرفیت عملیات بازار باز؛
 - اوراق بهادارسازی بخشی از مطالبات بانک‌ها و همچنین صندوق‌های بازنشستگی.
- ۳- مدیریت بازار بدهی و بازار سرمایه در راستای کاهش تدریجی بازدهی اوراق و حرکت به سمت انتشار اوراق بلندمدت به جای کوتاه‌مدت؛

- ۴- استفاده از ظرفیت اوراق ارزی؛
- ۵- استفاده از ظرفیت قانون رفع موانع تولید در تهاتر بدهی‌های دولت و بهره‌گیری مناسب از اوراق تسویه خزانه؛
- ۶- افزایش تدریجی سهم صندوق‌های سرمایه‌گذاری در اوراق بازار بدهی؛
- ۷- تسهیل ورود سرمایه‌گذاران خارجی در خرید اوراق ریالی؛
- ۸- استفاده از منابع صندوق توسعه ملی به‌منظور توسعه بازار بدهی خرید اوراق؛
- ۹- به‌کارگیری روش‌های نوین و کارآمد در اخذ مالیات و جلوگیری از فرار مالیاتی، صرفه‌جویی در هزینه‌ها و رعایت بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد.

۱-۱-۲۱- اوراق مالی اسلامی

- در ارتباط با اوراق مالی اسلامی، جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- اجازه انتشار اوراق مالی دولت به‌منظور حفظ پایداری بدهی‌های دولت و تأمین مالی طرح‌های عمرانی؛
 - اجازه انتشار اوراق مالی به شرکت‌های دولتی و شهرداری‌های کشور و سازمان‌های وابسته؛
 - توثیق اوراق بهادار انتشاریافته توسط دولت در قبال اضافه برداشت‌ها و خطوط اعتباری؛
 - موظف کردن صندوق‌های سرمایه‌گذاری با درآمد ثابت به خرید اوراق بدهی؛
 - حمایت از معامله‌گران اولیه این اوراق در بازار؛
 - واگذاری دارایی‌های مالی و اجازه انتشار اوراق مالی اسلامی؛
 - مجوز بهادارسازی بدهی‌های دولت به بانک‌ها در صورت اجازه اجرای عملیات بازار باز؛
 - مجوز خرید و فروش اوراق مالی منتشره توسط دولت در بازار ثانویه؛
 - مجوز وثیقه‌گیری اوراق مالی در ازای اضافه برداشت بانک‌ها یا دریافت خطوط اعتباری توسط بانک مرکزی؛
 - مجوز استفاده از اسناد خزانه در جهت جلوگیری از بحران در نظام بانکی کشور؛
 - تعیین سقف مجاز برای اوراق منتشره تسویه نشده؛
 - نظارت دقیق بر نحوه انتشار اوراق مالی.

۱-۱-۲۲- مصارف و هدفمندی یارانه‌ها

- در ارتباط با مصارف و هدفمندی یارانه‌ها، جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر می‌تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- ادامه فرایند هدفمندی یارانه‌ها برای اصابت یارانه‌ها به پروژه‌های هدف خاص؛
 - ادامه فرایند اصلاح ساختاری بودجه در ارتباط با دو محور «هزینه‌کرد کارا» و «درآمدزایی پایدار» در ارتباط با موضوع هدفمندی یارانه؛

- ادامه فرایند اصلاح نظام تعیین قیمت در بخش انرژی؛
- ادامه فرایند تأکید بر جلب مشارکت بخش خصوصی در بازار انرژی؛
- ادامه فرایند خروج دولت از قیمت گذاری حامل های انرژی؛
- ادامه فرایند حذف مصارف متعدد و نامرتبط برای هدفمندی یارانه ها در قوانین بودجه سنواتی و به کارگیری برای اهداف مصارف عمده هدفمندی شامل یارانه نقدی، کمک به تولید و کمک به دولت.
- اصلاح واقعی در منبع اصلی تأمین منابع یارانه های انرژی در قانون هدفمندی یارانه ها (از افزایش قیمت حامل های انرژی) و عدم استفاده از درآمدهای صادرات فرآورده های نفتی؛
- ادامه فرایند اجرای طرح حمایت معیشتی خانوارها و تولید و اشتغال.

۱-۱-۲۲- سیاست پولی

- در ارتباط با سیاست پولی، جهت گیری ها و راهکارهای زیر می تواند در لایحه بودجه مورد توجه قرار گیرد:
- راهکارهای حذف (و یا کاهش) اثرپذیری سیاست های پولی از سیاست های مالی در اقتصاد از طریق:
 - اتخاذ تمهیداتی برای حذف اثرات بودجه ای در سیاست پولی؛
 - تعیین نرخ بنیادی ارز و واریز مابه التفاوت نرخ ارز بنیادی از نرخ بازاری به حساب مسدودی به نام حساب تسویه بدهی دولت به بانک مرکزی؛
 - شفافیت واقعی در مخارج پولی دولت و مکلف بودن دولت به انجام هزینه ها در حد درآمدهای خود؛
 - امکان اصلاح سازگاری سیاست های مالی و پولی در راستای ثبات سازی اقتصادی.
 - حذف دخالت در سیاست های پولی و تسهیلات دهی به صورت صلاح دیدی؛
 - تعیین ضوابط کیفی تسهیلات تکلیفی و عدم تعیین میزان کف برای تسهیلات؛
 - تعیین دقیق نرخ ارز در بودجه برای امکان سنجی بهتر شکاف ارزی و میزان نقدینگی از این محل؛
 - خودداری دولت از تعیین نرخ تنزیل و لزوم دستیابی به اهداف و برنامه های دولت در چارچوب سیاست مالی؛
 - اتخاذ سیاست های حمایتی ویژه و عدم ورود مستقیم به قیمت گذاری کالاهای اساسی در حجم بالا.

۱-۱-۲۴- صندوق های بازنشستگی کشوری و لشکری

- جهت گیری ها و راهکارهای زیر در ارتباط با صندوق های بازنشستگی کشوری و لشکری، می تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- اتخاذ تمهیداتی برای بهبود پوشش بیمه های بازنشستگی کشور؛
 - اتخاذ تمهیدات مرحله ای برای کاهش وابستگی صندوق های بازنشستگی به بودجه دولت؛
 - تأمین اعتبار برای تأمین بدهی دولت به صندوق های بازنشستگی؛

- کاهش هزینه‌های اجرایی و غیرضروری؛
- جلوگیری از تولید و انباشت بدهی‌های دولت؛
- تزریق تدریجی درآمدهای حاصل از صندوق بازنشستگی مکمل به شرکت‌ها و صنایع؛
- اتخاذ تمهیداتی برای لغو تدریجی و پلکانی معافیت‌های بیمه‌ای؛
- اصلاح نظام راهبری (مدیریت) و کارکرد حرفه‌ای صندوق‌های بازنشستگی؛
- اجتناب از تصویب قوانین مغایر با اصول بیمه‌ای و تعهدآور؛
- اصلاح نظام سرمایه‌گذاری در صندوق‌ها در راستای بهینه کردن نرخ بازدهی صندوق‌ها؛
- سرمایه‌گذاری در سهام خارجی؛
- حذف یا تغییر تمامی قوانین تعهدآور قبلی؛
- افزایش تدریجی طول دوره مبنای محاسبه مزایای مستمری؛
- کاهش سطح تعهدات تضمینی دولت؛
- برقراری نظام چندلایه؛
- برقراری بیمه مکمل بازنشستگی؛
- ایجاد «اتحادیه صندوق‌های بازنشستگی» یا «شورای صندوق‌های بازنشستگی»؛
- استقرار سامانه‌های بازنشستگی چند رکنی اجباری و قراردادی؛
- ضرورت تجمیع و ادغام صندوق‌های بازنشستگی؛
- استقرار نظام نظارتی، کنترلی مالی و مدیریتی صندوق‌های بازنشستگی.

۱-۱-۲۵- قاچاق کالا

جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با جلوگیری از قاچاق کالا، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:

- تسهیل در جریان تجارت رسمی و افزایش ریسک قاچاق:
- استقرار سیستم یکپارچه و الکترونیکی گمرکی و تلاش در جهت عضویت در موافقت‌نامه تسهیل تجارت؛
- اصلاح برخی از مواد قانون امور گمرکی متناسب با کنوانسیون‌های تجدیدنظر شده کیوتو و استانبول؛
- اصلاح نظام تعرفه‌ای (حقوق ورودی) با کاهش طبقات و منطقی کردن حقوق ورودی کالاها، به‌ویژه کالاهای دارای فراوانی قاچاق و همسان‌سازی تعرفه‌های متفاوت؛
- کاهش موانع غیرتعرفه‌ای و حذف اخذ عوارض مختلف از واردات کالا؛
- بهبود فضای کسب و کار از طریق اجرای قانون بهبود فضای کسب و کار؛

- توسعه دیپلماسی تجاری با کشورهای همسایه و هدف از طریق انعقاد موافقت‌های ترجیحی و توسعه همکاری‌های تجاری؛
- افزایش هزینه‌های قاچاق کالا مانند انهدام کالای مکشوفه؛
- تسریع در روند پرونده‌های قاچاق.
- ساماندهی و کنترل مؤثر مرزها و مبادی رسمی ورود و خروج کالا:
- جلوگیری از تجمع کالای همراه مسافر، مرزنشینی و ملوانی و نظارت بر ورود کالاهای ملوانی؛
- حذف بازارچه‌های موقت مرزی و معابر غیررسمی؛
- توسعه فعالیت‌های اقتصادی در مناطق مرزی باهدف توسعه اشتغال و تقویت معیشت و ایجاد درآمدهای پایدار برای مرزنشینان؛
- توسعه بسترهای مخابراتی و فناوری اطلاعات در مبادی ورودی و خروجی بازارچه‌های مرزی.
- ساماندهی اسکله‌ها، بنادر و مرزها:
- ساماندهی و تجهیز گمرکاتی که از محل اسکله‌ها فاصله دارند و ارتقاء و توسعه اسکله‌ها و بنادر تجاری کوچک؛
- تکمیل وضعیت حفاظت فیزیکی و انسداد درب‌های غیرمجاز ورود و خروج کالا از مناطق آزاد و ویژه اقتصادی؛
- اجرای طرح‌های انسداد خلأهای مرزهای شرقی و غربی کشور با اولویت مناطق آلوده به قاچاق کالا؛
- آمایش، تقویت و تجهیز پاسگاه‌های مرزی و یگان‌های دریایی جنوب کشور؛
- تجهیز کامل وسایل نقلیه حمل و نقل جاده‌های ترانزیتی به سیستم فنی ردیاب و اجرای کامل سامانه هوشمند ترانزیت.
- ساماندهی و نوین‌سازی نظام توزیع کالا و فرآورده‌های نفتی:
- دولتی و غیردولتی؛
- تعیین تکلیف صنوف فاقد پروانه کسب و دارای تداخل وظایف؛
- ساماندهی نظام عرضه سوخت به بخش حمل و نقل، کشاورزی و نیروگاهی؛
- ساماندهی تولید، صادرات و ترانزیت فرآورده‌ها و مشتقات نفتی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی؛
- توسعه و حمایت از فعالیت‌های اقتصادی در مناطق مرزی.

۱-۱-۲۶- کاهش آسیب‌های اجتماعی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با کاهش آسیب‌های اجتماعی، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- اتخاذ رویکرد حمایت از فقرا در لایحه بودجه؛

- اصلاح نظام یارانه‌ها به نفع افراد فقیر و آسیب‌پذیر جامعه؛
- رعایت اصل تخصیص بهینه منابع مالی دولت؛
- ارائه خدمات حمایتی به اقشار آسیب‌پذیر جامعه؛
- ارائه تسهیلات ویژه و رایگان برای برنامه اشتغال مددجویان و اقشار آسیب‌پذیر جامعه؛
- اجرای فرایند نظام چندلایه تأمین اجتماعی؛
- حمایت تحصیلی از افراد آسیب‌پذیر جامعه؛
- استمرار ارائه خدمات رایگان برای بیمه پایه سلامت جهت افراد آسیب‌پذیر جامعه؛
- ادامه فرایند تکمیل راه‌اندازی سامانه مستمری‌بگیران نهادهای حمایتی؛
- ادامه فرایند تکمیل سامانه پنجره واحد حمایت‌های اجتماعی؛
- افزایش ضریب نفوذ خدمات حمایتی، ارتقای کیفی خدمات و توسعه خدمات فوریت‌های اجتماعی؛
- تأمین منابع مالی لازم از محل هدفمندی یارانه‌ها برای پرداخت‌های حمایتی؛
- بازنگری و تجدیدنظر در ساختار دستگاه‌های حمایتی و ادغام نهادهای متولی امر در یک نظام تشکیلاتی واحد؛
- اصلاح نظام یارانه‌ها به‌منظور اصابت یارانه‌ها به گروه‌های هدف فقیر؛
- اصلاحات اساسی برای مواجهه با چالش‌های ساختاری و فرهنگی نهادهای حمایتی.

۱-۱-۲۷- حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و معیشت فقرا

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و معیشت فقرا، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- ادامه فرایند اصلاح نظام یارانه‌ها به‌منظور اصابت یارانه‌ها به گروه‌های هدف فقیر؛
 - اصلاح یارانه طرح تحول سلامت از منظر نحوه انتخاب مشمولان و پوشش خدمات درمانی به نفع اقشار آسیب‌پذیر؛
 - اصلاح یارانه کشاورزی از منظر تأمین نیازهای حداقلی برای عموم مردم؛
 - اصلاح یارانه تولید از منظر اعطای یارانه به‌جای بخش تولید به مصرف‌کنندگان برای در نظر گرفتن مطلوبیت‌های آنها.
 - وضع مالیات خاص به نفع فقرا؛
 - وضع مالیات بر یارانه‌های انرژی (به‌طور خاص بنزین) و هدف‌گذاری کامل آن بر اقشار آسیب‌پذیر؛
 - تخصیص یک درصد مالیات بر ارزش‌افزوده به افراد فقیر؛
 - ادامه اجرای برنامه‌های پوشش بیمه‌ای اقشار آسیب‌پذیر جامعه؛
 - ادامه اجرای برنامه‌های سلامت اقشار آسیب‌پذیر جامعه؛

- ادامه حمایت‌های معیشتی افراد آسیب‌پذیر؛
- ادامه اجرای برنامه‌های اشتغال افراد آسیب‌پذیر؛
- تلاش در جهت آموزش، تنویر و ارتقای مشارکت مردمی برای بهبود زندگی گروه‌های هدف نهادهای حمایتی.

۱-۲- بخش‌بندی

اهم جهت‌گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ در حوزه‌های بخشی شامل امور فرهنگ، گردشگری و ورزش؛ سلامت؛ آموزش و پرورش عمومی؛ آموزش فنی و حرفه‌ای؛ آموزش عالی؛ تحقیقات و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان؛ ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ صنعت و معدن؛ بازرگانی؛ حمل و نقل و نیز انرژی در چارچوب گزارش‌های لوایح بودجه مرکز به شرح زیر است:

۱-۲-۱- امور فرهنگ، گردشگری و ورزش

جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با امور فرهنگ، گردشگری و ورزش و در ۴ حوزه فرهنگ و هنر؛ میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری؛ رسانه و ورزش و جوانان، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:

فرهنگ و هنر:

- تقویت فرهنگ دینی و ارزش‌های انقلاب اسلامی و ارتقاء هوشیاری و آگاهی در مقابل نفوذ جریان‌های ضد فرهنگی؛
- افزایش مشارکت بخش خصوصی و نهادهای مردمی در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی؛
- افزایش حضور ایران در رویدادهای فرهنگی و دینی منطقه‌ای و جهانی؛
- ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری در تولید خدمات و کالاهای فرهنگی و هنری؛
- حمایت از تشکلهای مردم‌نهاد فرهنگی؛
- تأمین اعتبار برای بهبود سرانه فضاهای فرهنگی و هنری؛
- واگذاری تولید و خدمات بخش به بخش غیردولتی.
- **میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری:**
- توسعه مشارکت‌های سازمان‌یافته مردمی؛
- حفظ و معرفی تنوع فرهنگی به‌عنوان عاملی برای توسعه گردشگری؛
- اعمال سیاست‌های حمایتی از هنرمندان و صنعت‌گران صنایع دستی و هنرهای سنتی و پیشکسوتان هنری؛
- ارائه الگوهای بهینه توسعه فضای گردشگری بر اساس آمایش سرزمین؛
- توجه به مزیت‌های فرهنگی و تاریخی کشور برای جذب حداکثری گردشگران خارجی در این حوزه؛

- ساماندهی گردشگران حوزه سلامت؛
- واگذاری تولید و خدمات بخش به بخش غیردولتی و تلاش در جهت جذب حداکثری توان بخش خصوصی؛
- اولویت‌دهی برای تأمین اعتبار پروژه‌ها و برنامه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار؛
- تلاش در جهت بهبود سرانه فضاهای گردشگری.

رسانه:

- بهبود پوشش شبکه‌های تلویزیونی و رادیویی؛
- تلاش در جهت افزایش توان رقابتی رسانه‌ای؛
- شتاب بخشیدن به تعاملات رسانه‌ای بین‌المللی؛
- بهبود پوشش جغرافیایی و جمعیتی رادیویی و تلویزیونی و توسعه انتقال امن سیگنال از طریق شبکه فیبر نوری و ماهواره ملی.
- افزایش استفاده از توان بخش غیردولتی در این حوزه.

ورزش و جوانان:

- بهره‌مندی از روش مشارکت عمومی - خصوصی در احداث، توسعه و بهره‌برداری در این حوزه؛
- واگذاری اقدامات توسعه‌ای بخش به بخش غیردولتی؛
- اولویت‌دهی برای تأمین اعتبار پروژه‌ها و برنامه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار؛
- تأمین اعتبار برای بهبود سرانه ورزشی؛
- اتخاذ اقدامات لازم برای حمایت مکفی از ورزش بانوان، جانبازان، معلولان و ...؛
- اتخاذ اقدامات لازم برای تشویق همگانی به ورزش؛
- توانمندسازی جوانان و اعمال سیاست‌های حمایتی در مورد اشتغال و ازدواج جوانان؛
- فرهنگ‌سازی در حوزه ازدواج و خانواده جوان با تأکید بر آموزه‌های اسلامی و حفظ آداب و سنن ملی و تعمیق و تقویت باورهای دینی، ملی و قومی در حوزه ازدواج و نهاد خانواده در بین جوانان.

۱-۲-۲- سلامت

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش سلامت، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- بهبود نظام جامع سلامت همگانی با اولویت پیشگیری بر درمان؛
- ادامه فرایند استقرار پرونده الکترونیک سلامت؛
- تأمین اعتبار و توجه ویژه به ریشه‌کنی بیماری‌های واگیردار؛
- تأمین اعتبار و اصلاح نظام پرداخت به ارائه‌کنندگان خدمات سلامت؛
- توسعه خط تولید واکسن‌های انسانی در بخش دولتی و خصوصی؛

- توسعه خط تولید فرآورده‌های مشتق از پلاستیک در بخش دولتی و خصوصی؛
- اصلاح نظام قیمت‌گذاری دارو؛
- توسعه شبکه‌های بهداشت و درمان در مناطق حاشیه‌نشین و روستاها؛
- تکمیل شبکه فوریت‌های پزشکی پیش بیمارستانی؛
- افزایش سهم سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی در حوزه سلامت؛
- تقویت توانمندی‌های ملی در صنعت داروسازی و تجهیزات پزشکی؛
- افزایش اجرای طرح‌های و پروژه‌ها (با مکانیسم مشارکت عمومی - خصوصی)؛
- تأمین منابع پایدار برای بخش؛
- امکان استفاده از تسهیلات تأمین مالی خارجی؛
- حمایت از تأمین هزینه‌های تحمل‌ناپذیر درمان، پوشش دارو، درمان بیماران خاص و صعب‌العلاج؛
- ادامه فعالیت بیمه پایه سلامت رایگان برای افراد آسیب‌پذیر؛
- توجه به بهبود شاخص تخت به ازای جمعیت در نظام سطح‌بندی خدمات سلامت؛
- تأمین اعتبار برای اتمام طرح‌های با پیشرفت فیزیکی بالا؛
- بهبود نظام مدیریتی و مالی بخش درمان از طریق جایگزینی ارائه مستقیم خدمات توسط واحدهای درمانی دولتی با نظام خرید خدمت از بخش خصوصی؛
- اجرای خرید راهبردی خدمات سلامت با تأکید بر پرداخت مبتنی بر عملکرد؛
- ساماندهی تقاضا و ممانعت از تقاضای القائی، سیاست‌گذاری و نظارت کارآمد بر مصرف دارو و با هدف حمایت از تولید داخلی؛
- ارتقای کمی و کیفی خون و فرآورده‌های آن و خدمات مراکز پذیرهنویسی سلول‌های بنیادی و اهداءکنندگان؛
- توسعه گردشگری سلامت از طریق حمایت سیستم بانکی؛
- هدفمند کردن استفاده از منابع هدفمندی یارانه‌ها در حمایت‌های سلامت از طریق نظام بیمه‌ای توسعه شبکه‌های بهداشت و درمان در مناطق حاشیه‌نشین شهرها؛
- توجه و بهبود کمی و کیفی تولید دارو و مواد بیولوژیک و توجه به مزیت نسبی کشور در زمینه‌های تولید داروهای گیاهی و طبیعی با هدف‌گیری صادراتی؛
- تأکید بر واگذاری ارائه خدمات سلامت به بخش غیردولتی با بهره‌گیری از نظام مناسب خرید خدمت، به‌منظور افزایش کارایی و بهبود مستمر کیفیت خدمات؛
- عادلانه ساختن دریافت خدمات سلامت برای آحاد جامعه، مشارکت عادلانه مردم در تأمین هزینه‌های بخش سلامت و تأمین منابع مالی مورد نیاز برای مراقبت‌های اولیه بهداشتی.

۱-۲-۳- آموزش و پرورش عمومی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش آموزش و پرورش عمومی، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- ادامه فرایند خرید خدمات آموزشی از مؤسسان مدارس غیردولتی؛
 - تقویت اعتبارات مربوط به آموزش در سکونت‌گاه‌های غیررسمی و حاشیه شهرها؛
 - تقویت اعتبار مربوط به خدمات بهداشتی- درمانی دانش‌آموزان؛
 - مجوز تبدیل به احسن کردن املاک مازاد آموزش و پرورش؛
 - مجوز انتشار اوراق مالی در جهت احداث، تکمیل و تجهیز فضاهای آموزش، پرورش و ورزشی وزارت آموزش و پرورش؛
 - ادامه فرایند بهره‌مندی اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور؛
 - ادامه فرایند انجام طرح و پروژه‌های دولت الکترونیک و توسعه خدمات الکترونیکی توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات از طریق سازمان‌های توسعه‌ای و شرکت‌های تابعه خود (مشارکت عمومی- خصوصی داخلی و خارجی)؛
 - اولویت تکمیل پروژه‌های نیمه‌تمام در این حوزه یا واگذاری پروژه‌ها در قالب انواع قراردادهای مشارکت عمومی- خصوصی؛
 - ادامه اجرای طرح‌های گسترش فناوری اطلاعات و ایجاد شبکه هوشمندسازی مدارس؛
 - استقرار سامانه مکان‌یابی مدارس و توسعه فضاهای آموزشی بر اساس پیش‌بینی جمعیتی باهدف ساماندهی مدارس زیر نرم؛
 - استمرار اجرای رتبه‌بندی معلمان؛
 - تأمین اعتبار برای مطالبات پاداش پایان خدمت کارکنان بازنشسته؛
 - تکمیل فرایند استقرار نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در این حوزه؛
 - تأمین و بسط عدالت در برخورداری از فرصت‌های تعلیم و تربیت؛
 - استمرار نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در راستای استقرار الگوی مدیریت و کنترل هزینه و نیز ارتقاء بهره‌وری بودجه‌های دولتی آموزش و پرورش؛
 - بهبود برنامه‌های آموزشی برای افزایش توان خلاقیت دانش‌آموزان؛
 - تقویت مبانی ارزش‌های دینی و اخلاقی دانش‌آموزان و مراقبت از سلامت روحی و اخلاقی مدرسه، به‌ویژه در زمینه استفاده از فضای مجازی؛
 - توانمندسازی و ارتقاء علمی و حرفه‌ای کارکنان، به‌ویژه معلمان؛
 - استفاده از سازوکارهای مناسب برای نظام‌مند کردن و تقویت انگیزه هر چه بیشتر مشارکت‌های مردمی و بخش غیردولتی در امر آموزش و پرورش؛

- تقویت زیرساخت‌های اطلاعاتی و استقرار دولت الکترونیک در راستای اصلاح ساختار اداری و کاهش تعداد مناطق آموزشی؛
- تکمیل فرایند یکپارچه‌سازی سامانه‌های آماری، اطلاعاتی و مالی دستگاه‌های اجرایی بخش؛
- الزام صندوق‌های بازنشستگی به افزایش کارایی و بازدهی بنگاه‌های تحت پوشش خود و تلاش برای جذب افراد و بنگاه‌های کارا و مؤثرتر در جهت جبران بخشی از کسری‌های حوزه آموزش و پرورش برای پرداختی حقوق بازنشستگان؛
- لزوم افزایش درآمدهای اختصاصی و هدفمند کردن مصرف آن؛
- لزوم مولدسازی دارایی‌های آموزش و پرورش و بهینه‌سازی املاک؛
- اولویت‌بندی پروژه‌های عمرانی و انجام برنامه‌ها و راهکارهای عملی برای جذب مشارکت خصوصی در این حوزه؛
- مجوز تغییر کاربری املاک مازاد آموزش و پرورش و افزایش درآمدهای اختصاصی آموزش و پرورش؛
- لزوم توسعه آموزش و پرورش خصوصی مبتنی بر آمایش سرزمین و مزیت‌ها و نیازهای منطقه‌ای؛
- تدوین و تصویب مقررات شفاف و با ضمانت اجرایی در حوزه آموزش و پرورش عمومی؛
- نظارت و کنترل دولت در خصوص رعایت استانداردهای آموزش و پژوهش؛
- لزوم ایجاد بستر رقابتی صحیح در حوزه آموزش و پرورش عمومی؛
- لزوم ایجاد عدالت توزیعی در امکانات آموزشی و پژوهش؛
- مجوز استفاده درآمدزا از مکان‌های آموزشی، فرهنگی و رفاهی آموزش و پرورش؛
- افزایش دروس فنی و حرفه‌ای و مهارتی متناسب با نیاز بازار کار؛
- مجوز ایجاد مجتمع‌های یکپارچه آموزشی برای افزایش و بهبود فضاهای آموزشی، صرفه‌جویی در هزینه‌های مازاد و سربار و افزایش کیفیت آموزشی و ...

۱-۲-۴- آموزش فنی و حرفه‌ای

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش آموزش فنی و حرفه‌ای، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- حمایت از بخش غیردولتی و خصوصی در ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و واگذاری برخی امور به آن‌ها؛
- ادامه فرایند برون‌سپاری و توسعه مشارکت در فعالیتهای آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای و کاردانش؛
- تهیه بسته سیاست‌های تشویقی برای حضور بخش خصوصی در مقوله آموزش و مهارت؛
- توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در مقوله‌های مهم و حوزه‌های بحرانی مثل آب، مدیریت انرژی، محیط‌زیست و ...؛
- کاهش هزینه‌های غیرضروری بودجه بخش؛

- اتمام پروژه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار بخش؛
- ادامه فرایند ارتقای پایداری منابع مالی و بازنگاری در تخصیص منابع دولتی بین زیرنظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی؛
- اتخاذ سیاست حمایتی برای دسترسی گروه‌های ویژه به آموزش‌های مهارتی.
- توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای مهارتی در استان‌های محروم؛
- توسعه خدمات آموزشی در سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه شهرها با پیش‌بینی فعالیت ذیل اعتبارات سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور؛
- کمک به اداره هنرستان‌های مناطق محروم و کم برخوردار و برون‌سپاری آموزش کاردانش؛
- اجرای دوره‌های آموزشی بازار کار، اشتغال و کارآفرینی با پیش‌بینی فعالیت‌هایی ذیل اعتبارات دستگاه‌های مرتبط؛
- آموزش دانش‌آموزان مناطق روستایی و عشایری با پیش‌بینی فعالیت‌هایی ذیل اعتبارات دستگاه‌های مرتبط؛
- برنامه آموزش زنان روستایی؛
- آموزش خوداشتغالی کشاورزی برای فارغ‌التحصیلان کشاورزی با پیش‌بینی فعالیت ذیل اعتبارات دستگاه‌های مربوطه؛
- توسعه آموزش کاردانی مهارتی و دبیر فنی با پیش‌بینی فعالیت‌هایی ذیل اعتبارات دستگاه‌های مربوطه.

۱-۲-۵- آموزش عالی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش آموزش عالی، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- کمک به تقویت فعالیت‌های علمی-پژوهشی گروه‌های آموزشی علوم پایه و علوم انسانی؛
- سامان‌دهی و جذب هیئت علمی جدید با اولویت بورسیه‌ها باهدف بهبود شاخص نسبت دانشجو به هیئت علمی؛
- حمایت از جذب نخبگان در دانشگاه‌ها؛
- ادامه فرایند تمرکززدایی در انتقال وظیفه از ملی به استانی؛
- اولویت تکمیل پروژه‌های آموزشی ناتمام و اولویت‌دار؛
- لزوم تقویت ارتباط دانشگاه با صنعت به‌منظور مشارکت دانشگاه‌ها در حل مشکلات کشور و تحکیم پایه‌های اقتصاد مقاومتی مبتنی بر دانش؛
- ادامه اختصاص اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پارک‌های فناوری مستمر در استان‌ها؛
- توجه به مدیریت سبز در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی؛

- بهره‌مندی از کمک‌های خیرین و سایر منابع برای تأمین اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای؛
- توجه به برقراری ارتباط واقعی بین آموزش عالی بخش‌های اقتصادی-اجتماعی؛
- تعیین و بازنگری الزامات کیفیت استانداردهای ارزشیابی به‌منظور قضاوت و ارزش‌گذاری؛
- ایجاد ساختار سازمانی مناسب برای ارزیابی و بهبود کیفیت نظام آموزش عالی؛
- نهادینه کردن ساختار نظام برنامه‌ریزی و لزوم برقراری روابط و ارتباطات درون‌سازمانی و بین‌سازمانی؛
- توجه به برقراری و گسترش همکاری‌های علمی در سطح بین‌المللی؛
- اتخاذ سیاست‌های آمایش سرزمین به‌منظور توزیع عادلانه منابع و ایجاد فرصت‌های برابر؛
- پرداخت وام حمایتی به دانشجویان غیربورسیه.

۱-۲-۶- تحقیقات و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان

جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش تحقیقات و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:

- حمایت از توسعه کسب و کارهای دانش‌بنیان؛
- حمایت از توسعه صادرات محصولات صنایع پیشرفته و دانش‌بنیان؛
- حمایت از بازاریابی محصولات دانش‌بنیان؛
- توسعه و تقویت نظام مالی تخصصی که مشوق و حامی پژوهش و فناوری باشد؛
- حمایت از نوآوری و پژوهش‌های مسئله محور؛
- تأمین منابع برای حمایت از طرح‌های نوآورانه و شرکت‌های دانش‌بنیان؛
- جهت‌دهی اعتبارات پژوهشی به حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور؛
- تلاش در جهت جذب منابع غیردولتی به‌وسیله ایجاد و توسعه شرکت‌های مشترک دانشگاهی و بخش خصوصی؛
- اهرمی کردن منابع تجاری‌سازی و تسهیلات سرمایه‌گذاری به‌صورت مشارکت در سرمایه‌گذاری و یا مشارکت منابع با بخش خصوصی؛
- اتخاذ تمهیداتی برای تسهیل محیط کسب و کار برای شرکت‌های نوپا و استارت‌آپ و دانش‌بنیان؛
- الزام طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ سرمایه‌گذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به تهیه پیوست فناوری و دانش فنی؛
- در اولویت قرار گرفتن تکمیل پروژه‌های نیمه‌تمام و بهره‌گیری از الگوهای مشارکت عمومی-خصوصی برای تأمین منابع؛
- حمایت از پژوهش‌های تقاضامحور و طرح‌های پژوهشی که منجر به ایجاد اشتغال و افزایش تولید می‌شود؛

- تدوین مأموریت مراکز پژوهش و فناوری و سرمایه‌گذاری‌ها در بخش‌های اقتصادی، صنعتی بر مبنای آمایش سرزمین؛
- لزوم بازنگری و اصلاح قوانین و مقررات حوزه‌های بانکی، مالیاتی، تأمین اجتماعی و ... به‌منظور ایجاد ابزارهای اعمال سیاست‌های تشویقی و راهبری پژوهش، فناوری و نوآوری؛
- پشتیبانی و حمایت پایدار از تعاملات بین‌المللی مراکز پژوهش و فناوری؛
- رقابتی و مبتنی بر عملکرد شدن منابع تخصیص یافته به پژوهش؛
- کمک به ایجاد و توسعه شرکت‌های مشترک دانشگاهی و بخش خصوصی برای جذب منابع غیردولتی؛
- منوط نمودن تداوم شرایط انحصاری یا حمایت‌های تعرفه‌ای شرکت‌های داخلی که به تشخیص شورای رقابت از انحصار در بازار داخل برخوردارند، به ارتقاء توانمندی‌های نوآورانه، فناورانه و افزایش صادرات؛
- تشویق و تقویت یادگیری و همکاری فناورانه در بنگاه‌های بزرگ از طریق به رسمیت شناختن هزینه یادگیری در قراردادها و مشارکت‌های خارجی جهت مشارکت در فرایند انتقال تکنولوژی؛
- تقویت شیوه‌های تحریک تقاضا توسط دولت نظیر قراردادهای تضمین خرید در مقابل تضمین کیفیت و یا به‌کارگیری پروژه‌های پیش‌ران برای ورود به زنجیره تأمین بین‌المللی.

۱-۲-۷- ارتباطات و فناوری اطلاعات

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- توسعه پهنای باند شبکه ملی اطلاعات، افزایش سرعت و امکان دسترسی؛
 - کمک به توسعه مشارکت خصوصی-عمومی داخلی و خارجی برای طرح‌ها و پروژه‌های الکترونیک و توسعه خدمات الکترونیکی؛
 - کمک به تقویت تعادل منطقه‌ای از طریق افزایش پوشش شبکه‌ای ارتباطات و فناوری اطلاعات و خدمات الکترونیکی برای روستاها، مناطق کمتر توسعه‌یافته و مناطق مرزی؛
 - گسترش کاربردها و محتوای بومی در فضای مجازی؛
 - افزایش خدمات الکترونیکی دولتی و در صورت امکان با مشارکت خصوصی-عمومی؛
 - گسترش پروژه سلامت الکترونیکی؛
 - ادامه فرایند هوشمندسازی مدارس و امکان دسترسی الکترونیک به خدمات آموزشی؛
 - افزایش خدمات نوین و با ارزش‌افزوده بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
 - افزایش ظرفیت تبادلات پستی و ترافیکی ارتباطات و فناوری اطلاعات در منطقه و بین‌الملل؛
 - انتشار اوراق مالی اسلامی در جهت حمایت از طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی؛
 - افزایش و توسعه زیرساخت‌های اقتصاد دانش‌بنیان و اقتصاد دیجیتال؛

- پیش‌بینی تمهیدات لازم برای مواجهه اپراتورهای ارتباطی با تحریم و حفظ و توسعه سطح خدمات آنها؛
- توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با محوریت اقتصاد دیجیتال برای صدور خدمات بخش؛
- حمایت از بنگاه‌های ارائه توسعه خدمات کاربردی فضایی؛
- ایجاد تحول در اشتغال‌زایی کسب و کارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
- افزایش کیفیت ارائه و دسترسی مردم به خدمات شبکه ملی اطلاعات؛
- ایجاد خطوط ارتباطی رزرو برای زمان‌هایی که خطوط اصلی کشور با مشکل روبه‌رو شوند؛
- گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات برای خدمت به سایر بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور؛
- ایجاد مشوق لازم برای فعالیتهای اقتصادی مولد در جهت افزایش سهم بخش خصوصی در صنعت فناوری اطلاعات و ارتباطات.

۱-۲-۸- صنعت و معدن

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش صنعت و معدن، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- بهره‌مندی از قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی برای طرح‌های صنایع نوین و پیشرفته با فناوری بالا؛
- ادامه اجرای طرح‌های خرید اعتباری محصولات بادوام داخل؛
- در اولویت قرار دادن تأمین اعتبار برای تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار سازمان‌های توسعه‌ای بخش؛
- ادامه تمهیدات لازم برای گسترش همکاری صنعت و دانشگاه؛
- ادامه اتخاذ روش‌های تأمین مالی مقید به ارجاع کار به داخل در صندوق توسعه ملی و نظام بانکی؛
- حمایت از جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی؛
- اتخاذ تمهیدات لازم برای گسترش بازار تأمین مالی برای حمایت از طرح‌های سرمایه‌گذاری؛
- فراهم آوردن تسهیلات مالی ارزان‌قیمت داخلی و خارجی برای پروژه‌های معدن؛
- اتخاذ سیاست‌های مدیریت واردات؛
- اتخاذ سیاست‌های تعرفه‌ای ترجیحی؛
- ادامه فرایند اجرای مؤثر قانون حداکثر استفاده از توان داخلی؛
- اتخاذ تمهیداتی برای کنترل صادرات مواد خام و اولیه؛
- ادامه روند اجرایی برنامه بازسازی و نوسازی صنایع؛
- تنوع بخشیدن به روش‌های تأمین مالی پروژه‌های بخش خصوصی در جهت کاهش اتکا به بازار پولی.

۱-۲-۹- بازرگانی

- جهت‌گیری‌ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش بازرگانی، می‌تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- اعطای مشوق‌های صادراتی غیرنفتی و غیرپتروشیمی؛
 - استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه در خصوص انتشار اوراق مالی اسلامی برای تأمین بخشی از کسری منابع؛
 - اولویت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های نیمه‌تمام بخش؛
 - گسترش زیرساخت‌های الکترونیکی در گمرکات کشور؛
 - تأمین منابع مالی لازم برای واردات و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی؛
 - تأمین نیاز ارزی واردات کالاهای اساسی به نرخ رسمی و کمک به معیشت عمومی از طریق ارائه بسته‌های کالایی؛
 - تسهیل در صدور مجوزها و سایر فرایندهای مربوط؛
 - جلب سرمایه‌گذاری خارجی با اولویت کشورهای صاحب تکنولوژی و نوآوری با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری به‌منظور گسترش بهره‌وری دانش‌بنیان حوزه‌هایی که قابلیت جذب بالا دارد؛
 - ادامه فرایند واگذاری امور تصدی‌گری به واحدها و بخش‌های غیردولتی؛
 - ادامه حمایت از طرح‌های جامع ساماندهی زنجیره ارزش محصولات اساسی با رویکرد کاهش مداخله دولت و ایجاد ارزش افزوده؛
 - تأمین نیاز ارزی واردات کالاهای اساسی به نرخ رسمی و کمک‌معیشت عمومی از طریق ارائه بسته‌های کالایی؛
 - کاهش مداخله دولت در تنظیم بازار و واگذاری هر چه بیشتر امور تصدی‌گری به تشکل‌های صنفی تولیدی، تولیدی و خدماتی، اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها و همچنین تشکل‌های مردم‌نهاد حمایت از مصرف‌کننده؛
 - عملیاتی کردن کاهش مبادی ورودی کم‌فعالیت؛
 - نظارت بر بازار و برنامه‌ریزی تأمین و توزیع کالاهای اساسی؛
 - تأمین منابع مالی لازم برای تأمین کسری و افزایش موجودی ذخایر راهبردی کالاهای اساسی و استقرار کامل سامانه نظارتی برای رصد گردش وجوه و کالا؛
 - تقویت ردیف یارانه نهاده‌ها و عوامل تولید کشاورزی برای بهبود بهره‌وری و افزایش تولید داخلی کالاهای اساسی؛
 - تکمیل، تجهیز و نگهداری انبارها و مراکز ذخیره‌سازی کالاهای اساسی.

۱-۲-۱۰- حمل و نقل

- جهت گیری ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش حمل و نقل، می تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- تأمین مالی انجام وظایف سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور از طریق بخشی از مالیات پرداختی شرکت های بیمه ای؛
 - ادامه فرایند اجرای برنامه های مرتبط با افزایش تولید و اشتغال در بخش حمل و نقل؛
 - تأمین منابع برای اجرای پروژه های این بخش از طریق مشارکت بخش خصوصی، تأمین مالی خارجی و داخلی در بخش حمل و نقل ریلی در کنار بودجه عمومی دولت؛
 - اولویت دادن به تأمین اعتبار طرح های قابل خاتمه و اولویت دار در سال ۱۴۰۰؛
 - لزوم توجه به تحلیل هزینه- فایده به صورت کارشناسی در پروژه ها؛
 - تسریع در تکمیل کریدورهای ترانزیتی کشور و توسعه حمل و نقل ریلی؛
 - لزوم توجه به طرح جامع حمل و نقل در اولویت بندی پروژه ها؛
 - لزوم واگذاری طرح ها و پروژه ها از طریق انعقاد قرارداد مشارکت عمومی- خصوصی با بخش های خصوصی، تعاونی، شهرداری ها و دهیاری ها با اولویت بخش های خصوصی و تعاونی.

۱-۲-۱۱- انرژی

- جهت گیری ها و راهکارهای زیر در ارتباط با بخش انرژی، می تواند در لایحه بودجه مد نظر قرار گیرد:
- اولویت در تأمین اعتبار تمام پروژه های نیمه تمام در حوزه انرژی (گاز و ...)
 - حمایت از اعطای تسهیلات به بانک های عامل برای سرمایه گذاری های بخش های خصوصی، تعاونی و نهادهای عمومی برای طرح های توسعه ای بالادستی نفت و گاز؛
 - ادامه فرایند شفافیت در منابع و مصارف در حوزه انرژی؛
 - حمایت از شرکت های غیردولتی برای سرمایه گذاری در توسعه بخش انرژی؛
 - افزایش تولید و فروش نفت و گاز از میادین مشترک؛
 - تحقق کامل هدفمندسازی یارانه ها؛
 - تلاش در جهت بهینه سازی و افزایش راندمان نیروگاه ها، نگهداشت و توسعه خطوط لوله و انبارهای صنعت کشور؛
 - افزایش سهم انرژی های تجدیدپذیر، نوین و گسترش نیروگاه های پراکنده و کوچک مقیاس؛
 - افزایش ارزش افزوده و کاهش شدت انرژی از طریق تکمیل زنجیره ارزش افزوده صنعت نفت و گاز کشور؛
 - دانش بنیان کردن صنایع بالادستی و پایین دستی نفت و گاز با تأسیس و تقویت شرکت های دانش بنیان برای طراحی، مهندسی، ساخت، نصب تجهیزات و انتقال فناوری به منظور افزایش خودکفایی؛
 - افزایش تولید نفت و گاز از میادین مشترک؛

- اولویت دادن به حوزه‌های راهبردی صنعتی و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در آن‌ها.

۱-۳- بودجه استانی

اهم جهت‌گیری‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه ۱۴۰۰ در حوزه لایحه بودجه استان‌ها و در چارچوب گزارش‌های لوایح بودجه مرکز به شرح زیر است:

- گسترش تمرکززدایی و اختیارات مدیریت‌های استانی از طریق افزایش سهم اعتبارات استانی و گسترش نظارت استانی بر عملکرد، اجرای طرح‌ها، پروژه‌ها و هزینه‌کردها؛
- تعیین و گسترش اختیارات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان در جهت مدیریت یکپارچه بر منابع و مصارف استان‌ها؛
- تکمیل و گسترش برنامه‌های توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی در استان‌ها؛
- گسترش فرایند مشارکت عمومی- خصوصی در استان‌ها؛
- ادامه فرایند اجرای کارآمد نظام درآمد- هزینه استان‌ها؛
- افزایش اختیارات استانی در کسب منابع و مصارف استان‌ها؛
- ادامه فرایند بهره‌مندی از اعتبارات قانون استفاده متوازن از امکانات کشور؛
- ادامه فرایند انتقال مدیریت طرح‌های ملی (که ردیف اعتباری مشخص در بودجه دارند، ولی محدوده اثرگذاری، ظرفیت‌های فنی، اجرایی و مدیریتی آن‌ها در داخل استان است) به استان‌ها؛
- در اولویت قرار دادن اعتبار برای اتمام پروژه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار در استان‌ها؛
- ادامه فرایند اجرای سیاست‌های توازن منطقه‌ای نظیر توزیع درصدی از درآمدهای حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی به استان‌های نفت‌خیز، گازخیز و شهرستان‌های کمتر توسعه یافته و ...؛
- ادامه فرایند اجرای سیاست‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای و توسعه اقتصاد روستایی در استان‌ها.

۲- جمع بندی و نتیجه گیری

در این گزارش تلاش شده ابتدا اهم جهت گیری ها و راهکارهای پیشنهادی برای لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ هجری شمسی در حوزه های فرابخشی و کلان، بخشی و بودجه استانی و همچنین در چارچوب گزارش های لایحه بودجه سنوات گذشته (منتشر شده از سوی مرکز پژوهش های توسعه و آینده نگری) بیان شود. بر این اساس، ابتدا مهم ترین راهکارهای عمومی و کاربردی برای لایحه بودجه سنوات آتی در چارچوب گزارش های منتشر شده مرکز در خصوص لایحه بودجه سنوات قبل استخراج شد. راهکارهای عمومی پیشنهادی می توانند در تمامی لایحه بودجه سنوات آتی مورد استفاده قرار گیرند. سپس، مهم ترین جهت گیری های عمومی پیشنهادی برای لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، بر اساس فراتحلیل گزارش های لایحه بودجه سنوات گذشته و نیز مسائل مبتلابه کشور مانند شیوع بیماری اپیدمی کرونا، مسائل و چالش های مرتبط با آن؛ تحریم ها؛ عدم ثبات و نااطمینانی در اقتصاد و ... ارائه شد. به طور خلاصه، اهم جهت گیری های عمومی پیشنهادی کاربردی برای تمامی لایحه بودجه سنوات آتی به شرح زیر است:

- ادامه فرایند اصلاحات ساختاری بودجه؛
 - اولویت در تأمین منابع طرح ها و پروژه های ناتمام و اولویت دار؛
 - کاهش وابستگی بودجه به درآمد برون زای نفت؛
 - افزایش توسعه مشارکت بخش خصوصی در پروژه های زیرساختی و عمرانی کشور و واگذاری پروژه های نیمه تمام به بخش های غیردولتی؛
 - ادامه اعمال سیاست های تمرکززدایی در کشور؛
 - ادامه فرآیند ساماندهی پرداخت یارانه ها؛
 - استمرار در تأمین کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات پزشکی؛
 - استمرار در پرداخت حمایت معیشتی؛
 - افزایش واگذاری اموال مازاد دولت و یا استفاده بهینه و کارا از آن ها؛
 - حذف یا کاهش تبصره های غیرضروری در لایحه بودجه به منظور کاهش هزینه های غیرضروری؛
 - ادامه فرایند واگذاری دارایی های مالی دولت؛
 - تکمیل اجرایی برنامه های موضوع تبصره ۱۸ قانون بودجه در مورد اشتغال؛
 - ادامه فرایند اجرای بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد.
- در ادامه مهم ترین جهت گیری های کلی پیشنهادی برای تنظیم لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (بر اساس فراتحلیل گزارش های لایحه بودجه سال های پیش و نیز مسائل مبتلابه کشور) به شرح زیر بیان گردیده و به صورت شماتیک، در شکل ۱ نمایش داده شده است:
- پایداری بودجه در مقابل تحریم ها و نااطمینانی ها؛
 - رویکرد ضدتورمی لایحه بودجه؛
 - حمایت از سلامت و رفاه عمومی؛

- حمایت از تولید، اشتغال مولد (با تأکید بر تکمیل پروژه‌های نیمه‌تمام و اولویت‌دار)؛
- اتخاذ سیاست کنترل هزینه و اصلاح ساختار هزینه‌ای بودجه؛
- توسعه منابع پایدار بودجه.

شکل ۱: جهت‌گیری‌های کلی پیشنهادی برای تنظیم لایحه بودجه ۱۴۰۰
منبع: یافته‌های تحقیق.

منابع

- امیر اسکندری، محمدجعفر و حسین حسینی (۱۳۹۷). *اوراق مالی اسلامی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- آذری محبی، رضا، میلاد علی بخشی، ندا میری کبری رحمانی، سیدمحمود حسینی درویشانی، عباس‌علی امینی بیات، رضا ویسی و فرنوش حاجیها (۱۳۹۶). *تحلیل کلی بودجه بخش بازرگانی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور*. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- پارسیان، حسین (۱۳۹۸). *بررسی وضعیت صندوق‌های بازنشستگی در ایران؛ با تأکید بر صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- پاسبانی صومعه، ابوالفضل (۱۳۹۸). *بازشناسی مسئله وام‌ها، تسهیلات و سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی در بودجه سنواتی ایران از منظر بصیرت‌های نهادگرایی*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- پورطالعی هریس، فاطمه و الهه اسماعیلی مقدم (۱۳۹۸). *بررسی وضعیت دولت الکترونیک در کشور (اقدامات، اعتبارات، سیاست‌ها و قوانین و مقررات)*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- تیموری، سیدرحیم (۱۳۹۷). *امور محیط‌زیست در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- تیموری، سیدرحیم (۱۳۹۸). *حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و معیشت فقرا*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- تیموری، سیدرحیم (۱۳۹۸). *رویکردهای حمایتی مؤثر بر کاهش آسیب‌های اجتماعی: لایحه بودجه ۱۳۹۹*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- تیموری، یونس (۱۳۹۸). *اعتبارات اختصاصی در بودجه سالانه*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- تیموری، یونس و بهاره فهیمی (۱۳۹۸). *منابع درآمدی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹؛ درآمدهای مالیاتی، عوارض گمرکی و عوارض خروج از کشور*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- حاجیها، فرنوش (۱۳۹۶). *تحلیل اجمالی لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور*. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- حسینی، حسین (۱۳۹۸). *نقش صندوق‌های ثروت ملی و صندوق‌های ثروت حاکمیتی در تأمین مالی طرح‌های عمرانی*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- حسین‌آبادی، مصطفی، سروش ستارپور، حسام لطیفی و محمدرضا نقدی‌زاده (۱۳۹۸). *ویژگی‌های فصل حمل و نقل در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- حسینی درویشانی، سیدمحمود، رضا آذری محبی، عباس‌علی امینی بیات، هادی شعبانی، رضا ویسی، ندا میری، کبری کرمانی، زهرا دژاکام و میلاد علی بخشی (۱۳۹۷). *بودجه بخش بازرگانی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- خالصی، مرتضی، سعید جلالی، مینو عدالت‌پور، هاله راشدی، زهرا خادم‌محمدی، عرفان نجفی، سجاد شکری، فرنوش حاجیها و امیر تقی‌تهرانی (۱۳۹۶). *تحلیل بودجه بخش صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور*. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- خزائی، علیرضا (۱۳۹۸). *تحلیل و بررسی سیاست‌های پولی در قوانین بودجه و آسیب‌شناسی روندهای موجود - مقدمه‌ای بر تدوین الگوی سیاست‌گذاری پولی*. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

- راهداری، مهرداد، حاجیه پورصادق و امیر فراقی وایقان (۱۳۹۷). بخش آموزش فنی و حرفه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- راهداری، مهرداد، حاجیه پورصادق و وحید کوثری (۱۳۹۸). بررسی وضعیت بخش آموزش فنی، حرفه‌ای و مهارتی در لایحه بودجه ۱۳۹۹ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- سعیدی راد، عبدالرحیم، جمال‌الدین فرهادی، بهاره عباسی و یدالله سلیمانی (۱۳۹۷). گزارش وضعیت اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- شرکت، افسانه (۱۳۹۸). بررسی منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها در تبصره ۱۴ لایحه بودجه ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- صبحی، فرحناز، ملیحه اخلاقی، فریدون نوریخواه، حسین شفیعی، محمود سعادت، امیرحسین آقاجانی و امیر تقی‌تهرانی (۱۳۹۶). تحلیل بودجه بخش آموزش عالی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- طاهری‌فرد، احسان و افسانه موسوی (۱۳۹۸). تحلیل نوسانات نرخ ارز در سال‌های اخیر با تأکید بر سال ۱۳۹۷ و پیش‌بینی روند آن برای سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- طاهری‌فرد، احسان، افسانه موسوی، محمود نظری و محمدرضا اخوان (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل بخش تجارت خارجی طی سال‌های اخیر و پیش‌بینی صادرات، واردات و حقوق ورودی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- عدل‌بند، طاهره، مهدی دستا، مجید سلیمانی، مهسا فتاح، شیرین جعفری و علیرضا کیا (۱۳۹۷). بخش آموزش و پرورش در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- عدل‌بند، طاهره، فرج‌اله فتح‌اله‌پور کامی، شیرین جعفری، مهسا فتاح، مجید سلیمانی، علیرضا فلسفی، یاسمن طاهری، سمانه نیازخانی، رضا محمدی شریف و هادی خسروشاه (۱۳۹۸). تحلیل کلی بودجه بخش آموزش و پرورش عمومی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- عزیزی، امیر، الهام فتوره‌چی، سیدفخرالدین و محمدمامین حواله‌دارنژاد (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های بند الف تبصره ۱۸ لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- عسکری، مصطفی و مرتضی خالصی (۱۳۹۷). بخش صنعت و معدن در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- فرهادی کیا، علیرضا (۱۳۹۸). تحلیلی بر تحولات سرمایه‌گذاری و رهیافت‌هایی برای لایحه بودجه ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- فرهادی کیا، علیرضا (۱۳۹۷). تحلیلی بر تحولات رشد اقتصادی و چشم‌انداز آن با تأکید بر لایحه بودجه ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- فصیحی، حمید و جمال‌الدین فرهادی (۱۳۹۸). وضعیت اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- فهمیحیایی، فریبا، رخساره کاظم، زینب اولادی و رضا بختیاری (۱۳۹۸). بررسی بودجه پژوهش، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- فهمیحیایی، فریبا، رخساره کاظم، زینب اولادی، پروین گودرزی، آرزو شرکاء، زینب مهرجو، رضا بختیاری و مریم دارستانی‌فراهانی (۱۳۹۷). بررسی بودجه پژوهش، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان بر مبنای ارزیابی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

قادری، مختار (۱۳۹۸). بررسی نقش دولت در تولید و ایجاد اشتغال با تأکید بر رابطه بین بخش‌های مختلف بودجه سالانه دولت و تولید و اشتغال فعالیت‌های اقتصادی. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

قاسمی‌زاده، تمر، سعید (۱۳۹۸). چارچوب مولدسازی دارایی‌های عمومی دولت. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کارکن ورنوسفادزانی، محمد، رقیه ولدان، جمال کاکائی و محمدامین حواله‌دار نژاد (۱۳۹۷). تحلیل نقش و کارکرد صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کاظم، رخساره، فهیم‌یحیایی، فریبا، رضا بختیاری، حمزه میرزایی، زینب اولادی، محمد حسین‌آبادی و امیر تقی‌تهرانی (۱۳۹۶). تحلیل بودجه بخش تحقیقات و فناوری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کاکائی، جمال و محمد کارکن (۱۳۹۸). حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کاکائی، جمال، یونس تیموری و حسین حسینی (۱۳۹۹). بررسی تجارب کشورهای همجوار پیرامون شیوه‌های تأمین کسری بودجه و درس‌هایی برای اقتصاد ایران. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کردبچه، محمد (۱۳۹۸). اجرای نظام بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد در یک چهارچوب میان‌مدت مخارج دولتی. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کردبچه، محمد (۱۳۹۸). بررسی تحلیلی موضوعات کلان و فرابخشی بودجه دولت. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کیهانی، مریم، اصغر غلامی، معصومه بهرام‌زاده و مهناز رنجبر یزدی (۱۳۹۸). گزارش تحلیلی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات در لایحه بودجه ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کیهانی، مریم، اصغر غلامی، سعیده فرهادی و مهناز رنجبری یزدی (۱۳۹۷). گزارش تحلیلی بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات بر مبنای ارزیابی لایحه بودجه ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

کیهانی، مریم، سعیده فرهادی، اصغر غلامی، فرنوش حاجیها و امیر تقی‌تهرانی (۱۳۹۶). تحلیل کلی بودجه بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

گرمایی، ابوالفضل، علیرضا کریمی، انوشیروان تقی‌پور و مسلم عبیری (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی برای انتشار اوراق بدهی با استفاده از الگوی تحلیل پایداری بدهی (DSA) با استفاده از مدل DSA. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

گنجی، منصور (۱۳۹۷). بررسی انطباق لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

مردانی شهری، مجید و رخساره کاظم (۱۳۹۷). حوزه فناوری در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

مردانی، مجید و مهدی نظرآقایی (۱۳۹۸). بررسی وضعیت شرکت‌های دولتی در بودجه ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

مزیدآبادی فراهانی، مجید (۱۳۹۷). بخش سلامت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

مزیدآبادی فراهانی، مجید (۱۳۹۸). بخش سلامت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

موسوی، افسانه، آزاد کسمائی و احسان طاهری‌فرد (۱۳۹۸). تحلیل عملکرد صادرات و واردات طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۷ و پیش‌بینی آن برای سال ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

- نامنی، مجید، محمد عباسی، محمد کرمی دارابی و فرداد آقایی (۱۳۹۷). بودجه بخش انرژی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- نظری، محمود (۱۳۹۸). عوامل و پیامدهای قاچاق کالا در سال‌های اخیر. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- نوروزی، پریسا، ستاره اسماعیل‌زاده، زهراسادات حسینیان، زهرا نیک‌سیرت، محمدمهدی حجتی، مهدی خشکه‌باری، امیر رمضانیان، شهرام نوری تمیز، عمادالدین ثقفی، مسعود میرطالبی، عباس ظهوری و مصطفی بخشی (۱۳۹۷). تحلیل بودجه امور فرهنگ، گردشگری و ورزش در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- نیک‌زاد، فریبا (۱۳۹۷). تحلیلی بر بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت بر مبنای ارزیابی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- نیکو، مهرداد، فاطمه سزایی، محمدمامین نهال و جواد اولاد غفاری (۱۳۹۶). گزارش تحلیلی اعتبارات استانی لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور. نشر سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- نیکو، مهرداد، حسن نادری، محمدمامین نهال، سیده معصومه نعیمی و شهروز بالو (۱۳۹۷). تحلیل استان‌ها در لایحه بودجه ۹۸. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- نیکو، مهرداد، سیده معصومه نعیمی، حسن نادری و شهروز بالو (۱۳۹۸). گزارش تحلیلی بودجه استانی در لایحه بودجه ۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- واعظی، رضا و حسین حسینی (۱۳۹۸). اوراق مالی اسلامی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- وفائی، الهام و سعید وکیلی (۱۳۹۹). گزارش تحلیلی بودجه بخش آموزش و پرورش عمومی. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.
- هاتفی مجومرد، مجید (۱۳۹۸). بررسی وضعیت اشتغال در چارچوب تبصره ۱۸ لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور. تهران: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

